

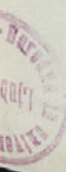
XIV

IV. - V.

1963

VESTNIK

NOTICIERO

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borcev. • Izdaja ga konzorcij. • Predsednik ing. Tone Matičič, upravnik Janez Kralj, urednik Pavle Rant, korektor Dušan Dimnik.

—::—

Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. • Naročnina: Južna Amerika 220,— pesov odn. enakovrednost v dolarju, USA in Kanada — 2,50 dolarja letno, Anglija in Avstralija — 1 funt šterling, evropske države — 1,50 dolarja.

—::—

Editor: Eduardo Škulj; presidente del consorcio: ing. Antonio Matičič, redactor Pablo Rant — Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, T. E. 33-7213, Buenos Aires, Argentina

—::—

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 700.070.

—::—

„Vestnik“ es el Informativo de los Ex-combatientes anticomunistas eslovenos
„Vestnik“ is the voice of Slovenian anticomunist veterans.

UREDNIKOV BUNKER

—nk, Kanada: Pričakujem nadaljnjih poročil o izvedbi Slovenskega dne, predvsem o težavah, ki so vam jih povzročali rdeči. Spodbudite dopisnika, naj se čim večkrat oglasi. Lep pozdrav!

Bravcem: Komur je znana usoda gorenjskega domobranca Milana Ho-

čevarja, naj to sporoči uredništvu. Že v naprej hvala lepa v imenu iskalcev!

J. A., Argentina: Pismo s priloženim izrezkom iz Quicka prejel. Za oboje hvala! — Postni čas v Argentinu traja do 29. junija.

Popravek: Naslovna stran prejšnje številke: beri planiška skakalnica namesto planinska.

VSEBINA: Kapetan Milan Kranjc — Idealizem in naša borba proti komunizmu — Propaganda za Osvobodilno fronto Jugoslavije med drugo svetovno vojno v Združenih državah Amerike — Izpraševanje vesti — Spomin na trpljenje in preganjanje — Velika noč 1945—1963 — Tam v hribir visokih — Kakšna naj bi bila naša bodoča vojska — Izrabimo svobodo — Mislim, da sem zaslužil mir na stara leta — Resolucije socialnega dne — Pomembno spoznanje in priznanje — Svojim mrtvim prijateljem s Turjaka — Brali smo — Borci pišejo — † Stanko Pahole — Društvene novice — Urednikov

bunker

KAPETAN MILAN KRANJC

Tam nad Bizovikom sem ga prvič srečal, tega drznega fanta pristriženih brk, ozkih, živih oči in stisnjenih ustnic. Nič kaj priljubljen in tovariški se mi ni zdel ob tem prvem srečanju, a iz njegovih odsekanih, suhih besed se mi je zdelo, da diha samozavest. To je bilo tisti večer tam v gozdu na južnem robu Golovca 18. maja 1942.

Ko pa smo naslednji dan v zgodnjem jutru, preskakujoč široke jarke na Ljubljanskem barju udarili v križni ogenj partizanskih in italijanskih strojnic, sem v fantu, ki je prihuljeno in drzno vodil predhodnico, spoznal Milana Kranjca; bil mi je všeč ta korajžni fant „suhih, odsekanih besed in drobnih oči“.

Potem sem mu sledil skozi Dobro polje, Žužemberk, Poganjce, Šmihel, Št. Jošt, Dolž in v Gorjance.

Saj so bili trenutki, ko je bil ves bataljon v nastavljeni pasti, ko ni bilo pravzaprav že nobenega izhoda več, ko se je moral zgoditi čudež; in zgodil se je pod Milanovim vodstvom in z božjo pomočjo in bataljon je izšel kakor Izraelci skozi Rdeče morje.

Bilo je v taborišču pod Dolžem. Pozno popoldne je prišlo poročilo, da komunisti pripravljajo napad. Pod večer razposlane trojke so se hitro vračale, vse z istim poročilom: „Taborišče je obkoljeno.“

Poveljnik Kranjc je odredil udar skozi obroč in hiter premik.

Na strmem zahodnem pobočju proti potoku, kjer se je dozdevalo, da je sovražnik najbolj šibek, je glavnina naletela na zasedo.

„Stoj! Kdo tam?“ je udaril komunist iz teme.

„Druga četa!“ je odsekal Milan in prehitel: „Kdo tam?“

„Druga četa Gorjanskega odreda!“ je že tišje odgovoril oni iz teme.

„Druga četa Belokranjskega!“ je pribil Milan odločno.

„Naprej!“ je pozval partizan.

In Kranjc je povedal partizanu, da mora s svojo četo zasesti položaje desno od potoka nad mlinom in „da ga za hudiča ne more najti; in da je že skoro zagazil v samo belo gnezdo.“

„Previdno, sicer se lahko načrt ponesreči,“ je svaril partizan in zagotovil:

„To noč jih bomo cvrli!“

Pokazal je na levo, kjer je skozi gabrovje mežikalo za veliko šotorsko plahto zvezdnatega neba.

„Tam na grebenu je zadnji moje zasede. Onstran torej zasedeš ti!“

„Zdravo, tovariš!“ je odzdravil Milan skozi stisnjene zobe in bataljon je utočil v temo gozda.

Ko smo v zgodnjem jutranjem mraku počivali že daleč onkraj Gaberske doline, se je pod Dolžem utrnila krvava raketa in udarilo je v juriš — na izpraznjeno taborišče štajerskega bataljona...

Tako je vodil Milan Kranjc. Na Krki je zmedel glavnega partizanskega zaščitnika, ki je bil na preži, da pričaka najavljeni štajerski bataljon, z namenom, da ga zadrži ob bregu Krke, kjer bi ga tako lažje uničile za njim prodirajoče partizanske tolpe. Pa je Kranjc partizansko nakano zaobrnil. Prepričal je terenca, da ima opravka z glavnim štabom partizanskih čet in ta mu je zaupno razložil ves načrt.

Bataljon je pričakal partizane na robu obširnega gozda pred velikim travnikom, od koder se je le zadnjim iz kolone posrečilo zbežati.

Pri Gracerjevem Turnu — ko je že zmanjkovalo streljiva, je z bombami odbil in pogazil jurišajoče Kordunaše.

Pri Sv. Križu je s četo razbil sovražno brigado, da je v zmedo odvrгла mnogo orožja in pustila komoro.

V Pleterskem kotlu je prebil močan sovražni obroč in prinesel rešitev šibki posadki v gorečem samostanskem zidovju.

Tak je bil kapetan Milan Kranjc! Bil je vojak! Drzen, neustrašen, odločen! Takega sem videl tisto prvo jutro maja na Ljubljanskem barju, takega sem spremljal preko dolenjskih vinogradov in gorjanskih host in tak je umiral v Grčaricah pred dvajsetimi leti — 10. septembra 1943 ob štirih popoldne, ko se je ob eksploziji granate iz bado-ljevskih topov porušil v polno zadeti bunker, kjer je našel smrt hrabri Milan s svojimi soborci.

Tako je končal junak med junaki!

Grčarice — majhno naselje sredi kočevskih gozdov — pečat velike sramote komunistične izdaje in prelom dane vojaške besede.

GRČARICE — veliki spomenik silnega junaštva hrabrih, nikdar premaganih borcev.

Slava jim!

Ivan Korošec

Idealizem in naša borba proti komunizmu

Bili smo borci proti komunizmu... Tako in podobno se tako radi pobahamo in z zadovoljstvom potrkamo na prsi. Vprašanje pa pri vsem tem nastane, kaj in koliko to pomeni. Ali so naše govorenje in geste samo zunanji znak ali resnično mislimo, delamo in živimo takim trditvam primerno? S ponosom priznati in vidno pokazati, da smo nekoč bili borci proti največjemu zlu moderne dobe je nekaj, toda dvomim, da je to dovolj. Borba proti komunizmu, se nikoli ne bo omejila na bojne poljane, kajti ta borba je ideološka. Nekoč smo se odločili za ideale, ki so bili sveti našim prednikom, odločili tako, ker smo bili tako vzgojeni, odločili, ker nam je naša notrajnost tako velevala. Borba proti komunizmu se torej ni končala leta 1945 v naši domovini. Ta borba se bije dalje in mi smo v sredi te borbe. Ker je temu tako, je zaman, če se trkamo na prsi in hvalimo, kaj smo bili in kje smo se borili pred 20. leti, če pri tem živimo zase in pozabljamo na ideale, za katere smo nekoč šli na bojne poljane. Zunanje priznanje in ponos sta potrebna, toda nista dovolj. Kolikokrat se zamislimo nazaj na nosilce ideje, s katero se mi radi pohvalimo? Ti so trpeli in dotrpeli, dali so od sebe vse, kar so imeli, bili so borci proti komunizmu do zadnjega utripa svojega srca, ne samo v besedi, nego tudi v dejanjih in v svojih srcih. Zamislimo se malo, vsaj od časa do časa in pomislimo na zadnje misli, zadnje želje, ki so jih naši umirajoči borci izrekli, ko so se od nas poslavljali. Pomudimo se kdaj ob njih, zmolimo kdaj kak očenaš za pokoj njihovih duš in prosimo jih za pomoč, da bomo v gigantski borbi vztrajali in tudi mi našo borbo bojevali vse naše življenje...

*

Te misli so mi rojile poglavi, ko sem prejel pismo od soborca, ki je okrevail po težko prestani operaciji. Takole je zapisal med vrsticami:V tej moji bolezni, ko sem imel veliko časa ob številnih prečutih nočeh, sem mnogo mislil. V mislih sem prehodil vse naše pohode, pri vsaki dobri hiši sem se malo pomudil. Bil sem v Kočevskem rogu pri soborcih, od katerih sem se ločil že pred več

kot 17. leti, ali v duhu in molitvi sem pa še velikokrat pri njih. Ob teh mislih sem se počutil kar srečnega, čeprav v bolnici in težko bolan. Tu imam postrežbo, zdravnika, zdravila, obiske itd. *Takrat ko nas je umiralo na tisoče, pa ni bilo človeka, ki bi nam rekel tolažilno besedo.* Torej te misli, misli na vse prestano gorje, so me bodrile in mi dajale moči, da sem, zatopljen v teh mislih, pozabil, da sem bolan, pozabil na bolečine, pozabil, da sem v bolnici. Na kratko povedano, v mislih pri domobrancih sem postal zdrav...“

*

Gornje besede so me dirnile in v upanju, da bodo dirnile tudi tebe, ki si bil borec nekoč, sem te vrstice zapisal v naše bojno glasilo. Tega nisem zapisal v opomin, pač pa v upanju, da se bova Ti in jaz in vsi mi kdaj tako zamislili in sklenili, da hočemo v protikomunističnemu duhu tudi živeti in vsak po svojih močeh prispevati v borbi za resnično svobodo, pravico in resnico. Prepričan sem, da bo taka naša odločitev tudi nam prinesla duševnega miru in notranjega zadovoljstva in premostila marsikatero težavo s katero se morda borimo v tujem svetu.

L-L, Kanada

◆

**ČE VAM JE VŠEČ, DA JE VESTNIK PESTER — SODELUJTE
S PRISPEVKI, POŠILJAJTE ZAPISKE IZ BOJEV, JAVLJAJTE
NOVICE — TAKO BO ŠE BOLJ PESTER! IN ŠE NEKAJ —
SPOROČAJTE NASLOVE NEKDANJIH BORCEV, KI GA ŠE NE
PREJEMAJO. — HVALA!**

◆

PROPAGANDA ZA OSVOBODILNO FRONTO JUGOSLAVIJE MED DRUGO SVETOVNO VOJNO V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE

(Ponatis predavanja)

Uvod

Splošno je znano, da je Osvobodilna fronta med revolucijo razširjala svojo propagando povsod, koder je imela priliko. Znano je bilo tudi, da je OF ustanovila Komunistična partija Jugoslavije kot zunanji videz borbe proti trem okupatorjem, dejansko pa je organizirala komunistično revolucijo z namenom, da se ob koncu vojne polasti oblasti. Komunističnim aktivistom so bili znani pravi nameni OF, dočim je med narodom nastopala kot osvoboditeljica od okupatorja.

OF pa ni vršila svoje propagande samo v mejah domovine, ampak po Evropi in zlasti v Združenih državah Amerike. Tudi tu so le nekateri vedeli za pravi namen OF, med ljudstvom pa so propagirali, da je namen OF osvoboditev Slovenije in Jugoslavije izpod jarma okupatorjev.

Glavni propagatorji in organizatorji v ZDA so bili **Etbin Kristan**, **Louis Adamič**, **Janko Rogelj** in **Mirko Kuhelj**. Vsi so bili seveda levičarsko usmerjeni. V tedanjem času so že obstojale močne levičarsko usmerjene podporne organizacije kot Ameriška bratska zveza in Slovenska narodna podpora jednota. Obe ti organizaciji sta bili razširjeni povsod, kjer so živele večje ali manjše naselbine Slovencev.

Propaganda za OF v ZDA je imela trojni namen: 1. Med jugoslovanskimi izseljenci Slovenci, Hrvati in Srbi, pa tudi med Amerikanci prikazati OF kot organizacijo, ki se bori za osvoboditev Slovenije in Jugoslavije izpod jarma treh okupatorjev. V tej propagandi zlasti poveljevali Tita in uspehe partizanov v borbi proti Nemcem. 2. Drugi namen propagande za OF je bil zbiranje prispevkov za OF v denarju, hrani in obleki. 3. Tretji namen so bile pa intervencije pri vplivnih osebnostih ameriškega javnega življenja in pri ameriški vladi v Washingtonu, zlasti pri Department of State, t. j. pri ameriškem zunanjem ministrstvu.

Namen današnjega predavanja je podati kratek pregled in neko celotno sliko komunistične propagande med drugo svetovno vojno v ZDA za OF Jugoslavije, kako je bila ta propaganda organizirana in kake uspehe je dosegla.

1. Organizacija za materialno pomoč Jugoslaviji

Slovenska sekcija JPO

Novica, da je Nemčija 6. aprila 1941 nenadoma napadla Jugoslavijo, je tudi v Ameriki močno odjeknila, zlasti med jugoslovanskimi izseljenci.

Dejstvo, da je bila Jugoslavija zasedena po Nemcih, Italijanih in Madžarih, je vzbudilo med slovenskimi, hrvatskimi in srbskimi izseljenci v ZDA dolžnost, da rojakom v domovini na kak način pomagajo. To dolžnost so čutili tako katoliško kot jevičarsko usmerjeni izseljenci.

Takoj je bil ustanovljen Jugoslovanski pomožni odbor. Slovenska sekcija je bila ustanovljena 19. aprila 1941. leta, to je že 13 dni po napadu Nemčije na Jugoslavijo. V JPO je ostala samo slovenska sekcija, Hrvati in Srbi so šli svojo pot. Njihovega dela tu ne bomo navajali.

Slovenska sekcija je bila ustanovljena iz zastopnikov vseh slovenskih podpornih organizacij. Te organizacije zbirajo pri svojih članih mesečne prispevke za zavarovanje za slučaj bolezni, operacij in smrti. Slovenska sekcija je bila ustanovljena iz zastopnikov sledečih podpornih organizacij: Kranjsko slovenske katoliške Jednote, Slovenske narodne podporne Jednote, Ameriške bratske zveze, Slovenske ženske zveze, Zapadne slovenske zveze, Progresivne Slovenke, Družbe sv. Družine, Slovenske podporne zveze Sloga, Slovenske dobrotelne zveze in Slovenske moške zveze.

V odbor Slovenske sekcije JPO so bili izvoljeni: Vincent Cainkar (SNPJ), Joseph Zalar (KSKJ) Janko N. Rogelj (ABZ), Josephine Erjavec (SZZ), Leo Jurjevec (ZSZ), Josephine Zakrajšek (PS), Frank J. Vedic (SDZ), John Gornik (SDZ), John Ermenc (SPZS) in Frank Cesnik (SMZ).

Slovenska sekcija JPO je sklenila, da se v politiko ne bo vtikala, ker je njen namen gmotno podpirati Slovenijo. V teku štiriletnega delovanja je Slovenska sekcija zbrala okoli 80.000 dolarjev.

2. Organizacija za osvoboditev Jugoslavije

SANS

Prva poročila o partizanstvu in komunistični revoluciji so dobili v Ameriko v poletju leta 1942. Verjetno je OF iskala zvezo z Adamičem ali Kristanom. Etbin Kristan je bil skrajni levičar, Adamič pa je že v letu 1932 ali 1933 navezal osebne stike z Jugoslovansko komunistično partijo ob svojem obisku v Jugoslaviji. Bil je v tesnih zvezah s Stojanom Pribičevićem, dopisnikom Lifa in Fortune, dalje z Ivorjem Montagu, ki je bil izdajatelj kom. glasila Dayly Worker, s Harrisonom, izdajateljem kom. glasila London New Chronicle, dalje s Fitzroyem MacLeanom in angleškim rdečim diplomatom Burgessom, ki je pozneje pobegnil v Rusijo.

Ko so tako po prvih poročilih OF iz Slovenije naprednjaki v ZDA zvedeli, za kaj v Sloveniji gre, so sklenili, da ustanove tudi organizacijo, ki bo moralno podprla OF. Etbin Kristan je sklical za 5. in 6. december 1942 1. slovenski narodni kongres v Clevelandu, ki je zasedal v Slovenskem na-

rodnem domu na St. Clair. Na kongres so vabili tudi katoliške organizacije, kljub temu, da jim je bilo znano, da je OF začela s partizanstvom komunistično revolucijo proti katoliški večini slovenskega naroda.

Svoje zastopnike so poslale vse slovenske podporne organizacije. Poročilo tega kongresa pravi, da je bil kongres velika manifestacija skupnosti ameriških Slovencev (Ameriški družinski koledar 1945, str. 128). Vse predlagane resolucije so bile sprejete z velikim navdušenjem (ADK 1945, str. 128).

Leta 1949 je bil po drugi svetovni vojni Louis Adamič prvič v domovini. Obiskali so ga časnikarji Slovenskega poročevalca. Izjavil jim je dobesedno: „SANS je objavil več zelo pomembnih resolucij in izjav, s katerimi bi bili partizani zadovoljni, ako bi bili vedeli zanje“ (Slov. por. št. 37, 13. 2. 1949). To navašam zaradi tega, da bo jasno, kakšne so bile resolucije kongresa.

Na omenjenem kongresu je bila ustanovljena nova organizacija, ki si je dala ime Slovenski ameriški narodni svet — SANS.

V prvi odbor so bili izvoljeni: za častnega predsednika Louis Adamič, predsednik Janko N. Rogelj, tajnik rev. p. Kazimir Zakrajšek, blagajnik Joseph Zalar (glavni tajnik KSKJ), zapisnikar Mirko G. Kuhelj; za odbornike pa so bili izvoljeni: dr. Frank J. Kern, Vincent Cainkar, Leo Jurjevec, msgr. John Oman in Frank Zaitz (ADK 1945, str. 128-129).

Na že omenjenem sestanku s časnikarji SP je Adamič izjavil o Kristanu: „Ni mogoče dovolj poudariti, koliko je koristil Etbin Kristan s svojo dejavnostjo, s svojim čutom za politiko. Kristan je igral posebno vlogo kot govornik in razgibal in navdušil slovenske in druge Jugoslovanske Američane“ (SP šte. 37, 13. febr. 1949). Na istem mestu pa je Adamič sam o sebi dejal: „Udeleževal sem se tako, da sem zbiral podatke o razvoju v Jugoslaviji in jih skušal razložiti amer. državnikom in uradnim krogom v Washingtonu“ (SP šte. 37, 13. febr. 1949).

3. Ločitev duhov

Iz doslej opisanega smo razvideli, da so se organizatorji, ki so hoteli organizirati pomoč OF, posluževali podpornih Jednot; toda podporne organizacije so bile ustanovljene na podlagi svetovnonazorskega prepričanja: bile so katoliške, napredne (levičarske) in nevtralne.

Kakor smo videli, je bil tudi odbor SANSa sestavljen iz ljudi različnega svetovnega nazora. Zato SANS že od vsega početka ni mogel gladko z delom naprej, ker so odbornike razdvajale stvari, ki so bile načelne važnosti.

Prvi je iz odbora izstopil p. Kazimir Zakrajšek. Nadomestil ga je p. Aleksander Urankar. Tajniške posle je začasno vršil Mirko Kuhelj.

Med tem se je pa razvedelo o dejanskem položaju v Sloveniji, o zločinskem delu OF in partizanov, o moritvi duhovnikov in drugih nedolžnih žrtev.

Delo SANSa je postalo vedno bolj ovirano. Družinski koledar za leto 1945 piše na strani 129 dobesedno: „Nasprotstva v prvem odboru SANSa

so se večala zaradi vprašanja, s kom v Sloveniji in Jugoslaviji? Ali z Osvobodilno fronto, ali z onimi, ki ji nasprotujejo? Nekateri so svetovali, naj ostanemo pri vsem tem mirni in nevtralni, ker ne vemo, kakšne so tam razmere in koliko je resnice na očitkih in protiočitkih. Medtem pa je Louis Adamič skupno z onimi, ki so mu pomagali, pritiral vprašanje tako daleč, da se je SANS moral odločiti kam in s kom. Večina eksekutive je sicer to vprašanje rešila s tem, da se je pridružila delovanju v pomoč Osvobodilni fronti, opozicionalni odborniki in člani pa so se drug za drugim umaknili.“

Ko so SANS zapustili vsi katoliško orientirani Slovenci, se je SANS neovirano postavil na stran OF, partizanov, Tita in komunizma. Vsa zbrana gmožna sredstva, hrana in obleka, vse je odslej dobila OF v Sloveniji. Od tedaj dalje so levičarsko usmerjeni slovenski izseljenci v ZDA začeli s propagando za OF, za partizane, Tita in komunizem. Vršili so intenzivno propagando po časopisju, na svojih radijskih oddajah in na zborovanjih, na katerih je nastopal kot govornik zlasti Etbin Kristan.

4. Združeni odbor južnoslovanskih Amerikancev United Committee

Na prvem slovenskem narodnem kongresu 5. in 6. decembra 1942, je bila tudi sprejeta resolucija, ki je določala, da mora SANS organizirati organizacijo, ki bo za iste cilje povezala tudi ostale jugoslovanske narode. Zborovanje je SANS sklical za 22. september 1943 in se je vršilo v Pittsburghu v državi Pennsylvania. Na tem zborovanju je bila ustanovljena nova organizacija za pomoč Jugoslaviji pod imenom Združeni odbor Južnoslovanskih Amerikancev ali angleško United Committee of South Slavic Americans, ali kratko United Committee. Prvi predsednik je bil Louis Adamič, podpredsednik Etbin Kristan. pomožni tajnik za Slovence je bil Janko N. Rogelj.

United Committee je ustanovil svoj urad v New Yorku. Njegov naslov je bil: 1010 Pearl Avenue, New York 28, New York. Telefon: BUherfield 8-8762. Urad United Committee je vodila Ančka Traver iz Clevelanda. Njeno sliko se lahko najde v listu The Bulletin, ki ga je izdajal United Committee in sicer v številki 5, od decembra 1945.

United Committee je pod Adamičevim vodstvom vršil propagando za Osvobodilno fronto. Med Slovenci je bil njegova največja opora SANS. Izdajal je v angleščini list The Bulletin of the United Committee of South Slavic Americans. Veliko člankov je napisal Adamič sam. V njih je hvalil Narodno osvobodilno vojsko, Tita in partizane. Tita je prikazal kot legendarnega in dramatičnega maršala, ki poveljuje v Jugoslaviji 300.000-glavi, dobro oboroženi armadi. V Bulletinu od 17. marca 1944 piše, da je Tito poleg „Velikih treh“ (Roosevelta, Churchilla in Stalina) najmočnejši voditelj na svetu.

Poleg tega uradnega lista Združenega odbora je Adamič sam izdal v Milfordu v New Jersey list T&T — Trends and Tides.

Združeni odbor je izdal tudi propagandne brošure. Navedel bom samo tiste, ki jih imam pri roki: Tito's Yugoslav Partisan Movement. Vsebina te brošure je izšla decembra 1943 v newyorškem dnevniku The New York Times. United Committee pa jo je z dovoljenjem uredništva ponatisnil in izdal. Članek je napisal urednik NYT, C. L. Sulzberger na podlagi vesti, ki jih je prejel od svojega poročevalca v Kairu. Opisuje razmere v Jugoslaviji v prid Tita in OF. Naslednja brošura ima naslov The Re-Creation of Yugoslavia s sledečimi članki: Political Analysis, Documents, Who's Who (opisuje člane začasne kom. vlade), British Debates in pa Liberation Program (program Osvobodilne fronte).

Naslednja brošura nosi naslov: Marshal Tito and his Gallant Bands. Vsebina je poročilo, ki ga je podal o Jugoslaviji v Spodnjem domu 22. 2. 1944 Winston Churchill. Naslednji članek nosi naslov: Tito and his Partisans. Napisal ga je angl. serg. Walter Bernstein v Armadnem listu Yank 20. januarja 1944. Sledi članek pod naslovom Tito, ki ga je napisal za amer. revijo Collier's Weekly 19. 2. 1944 Frank Gervasi, radioporočevalec iz Kaira. Iz revije Life od 14. 2. 1944 pa je ponatisnjen članek pod naslovom Tito in ga je napisal Stoyan Pribichevich. Vsi ti članki hvalijo Tita, partizane in OF. Za zaključek pa je napisal L. Adamič članek A Study of Courage (Razprava o pogumu). Brošura prinaša tudi Titovo sliko, sliko mesta Jajce v Bosni, kjer je imel Tito svoj glavni stan in, pa zemljevid Jugoslavije. Poslednja brošura, ki jo imam pri roki, je pa govor, ki ga je imel o zunanji politiki Tito 1. marca 1946 ob zasedanju parlamenta. Brošura ima naslov: Yugoslavia's Foreign Policy.

5. Delo SANSa se je nadaljevalo

Kljub temu, da sta obstojali že dve organizaciji za pomoč Jugoslaviji Slovenska sekcija JPO in Združeni odbor, je SANS nemoteno nadaljeval s svojim delom med slovenskimi izseljenci po vseh obširnih ZDA.

V dneh 2. in 3. septembra 1944 je bil njegov drugi kongres. Tudi ta kongres je bil v Clevelandu. Izvolili so sledeči odbor: častni predsednik Louis Adamič, častna predsednica Marie Prislund, predsednik Etbin Kristan, I. podpredsednik Janko N. Rogelj, II. podpredsednik Fred A. Vider, tajnik Mirko G. Kuhelj, blagajnik Vincent Cankar, zapisnikar Jakob Zupan. V ostalo eksekutivo so bili izvoljeni še Anton Krapenc, L. Kushlan, Albina Novak, Leo Jurjevec in Frank Zaitz.

SANS je izdal tudi brošure v slovenščini o revoluciji v Sloveniji. Koliko jih je izdal, ni znano. Gotovo pa je, da je izdal brošuro pod naslovom: Na poti v svobodo, ki jo je napisal Ladišlav Kiauta*, in ima sledečo

* Če se ne motim, je Kiauta bil v začetku okupacije skupaj z Vekoslavom Bučarjem, sedaj v Rimu, v krogu pri Emmru — op. ur.

vsebinsko: Brigada na pohodu, Prva preskušnja, Spopad, štajerska pisma in Srečanja.

To niso kaka stvarna poročila, ampak črtice, ki so gotovo utemeljene v resničnih dogodkih. Druga brošura, ki jo je napisal Mirko G. Kuhel, ima pa naslov: Slovenija v borbi za svobodo. Predgovor je napisal Louis Adamič. Piše, da je prejel podatke za to knjigo iz Slovenije in da je SANS že od vsega početka zavzel napram Osvobodilni fronti pravilno stališče. Iz poročil, ki jih je prejel L. Adamič iz Slovenije, je Mirko Kuhel napisal omenjeno brošuro. Kuhel je napisal uvod, v katerem pravi, da nasprotniki osvobodilnega gibanja begajo slovensko javnost v Ameriki o strahotah, ki jih vprizarjajo komunisti v Sloveniji. Trdi, da je dobil Adamič informacije iz nevtralnih virov, ki naj jih uporabi za slovensko javnost v Ameriki. Knjižica ima 63 podnaslovov, pod katerimi razlaga Kuhel razmere v domovini med drugo svetovno vojno. Za pravilno oceno te brošure bi bila potrebna posebna razprava. Je pa vsebina te brošure sama laž in propaganda za OF, Tita in komunizem, za tistega, ki razmer med drugo svetovno vojno v domovini ni poznal.

6. Nova organizacija: War Relief Fund

Za 22. septembra 1944 je United Committee sklical zborovanje v mestu Pittsburgu. Udeležili so se ga Slovenci, Hrvati, Srbi, Macedonci in Bolgari. Najprej so izvolili nov odbor za United Committee. Za častnega predsednika je bil izvoljen Louis Adamič, za predsednika Zlatko Baloković, za tajnika Strahinja Maletič (pravoslavni duhovnik) in za blagajnika Mirko Kuhel.

Glavna točka dnevnega reda pa je bila ustanovitev socialnega odbora za pomoč Jugoslaviji. Ta nova organizacija se je imenovala: Vojni relief Američanov jugoslovanskega porekla, ali angleško War Relief fund of Americans of South Slavic Descent, ali kratko: War Relief Fund.

Ta nova organizacija je poslovala v prostorih United Committee v New Yorku. Kot uradniki so bili nastavljeni: pomožni tajnik, pomožni blagajnik in ravnateljica urada.

Od septembra 1944, ko je bil odbor ustanovljen pa do novega leta 1945 je War Relief Fund zbral samo v denarju preko 200.000 dolarjev, veliko pa je bilo zbranega tudi v obleki in živilih. Sklepajo, da je bilo po vseh organizacijah v Ameriki zbranega v denarju, obleki in živilih za okoli enega milijona vrednosti. Vse to je bilo poslano Osvobodilni fronti v Jugoslavijo.

7. Intervencije

Poleg urejanja in izdajanja revij Bulletina in Trends and Tides ter pisanja brošur, je bilo Adamičevo delo v tem, da je vršil sam ali pa tudi v spremstvu drugih razne intervencije pri vodilnih osebnostih ameriškega javnega življenja in pri vladi v Washingtonu, v korist Tita.

Adamič je navezal osebne stike tudi z Rooseveltovim svetovavcem Hopkinson. Znano je, da se je Adamič udeležil 13. januarja 1942 kosila v Beli hiši. Vtise s tega kosila je opisal v knjigi *Dinner at the White House*. To pa ni bilo morda kosilo, katerega se je udeležilo nekaj sto ljudi, med katere je slučajno zašel tudi Adamič. To kosilo je bilo prirejeno ob priliki obiska britanskega premierja Winstona Churchilla in so se ga udeležili samo predsednik Roosevelt, njegova žena Eleanor, premier Churchill, Louis Adamič in njegova žena Stella. To omenjam zato, da iz tega lahko spoznamo, da je bil L. Adamič takrat precej upoštevan v Beli hiši.

Zelo verjetno je, da je vse obiske tako v State Departmentu kot v Beli hiši vodil L. Adamič. To omenja tudi Janko Rogelj v svoji knjigi *Kruh in srce*, ki je lansko poletje (1962) izšla pri Drž. založbi Slovenije v Ljubljani.

Zaključek

Iz opisanega je razvidno, da je bilo delo levičarsko usmerjenih slovenskih izseljencev v Ameriki za OF, Tita, partizane in komunizem, med kom. revolucijo v Sloveniji in Jugoslaviji, veliko.

Omenil sem že, da je Adamič leta 1949 obiskal Jugoslavijo in Slovenijo in da so ga ob tej priliki obiskali časnikarji Slovenskega poročevalca. O delu, ki so ga „napredni“ vršili v ZDA za OF, je podal sledečo izjavo: „Za vse to je bilo treba veliko napornega dela in denarja. Nekaj sem storil jaz vendar bi tega dela ne mogel niti začeti, ko bi mi pri tem ne pomagale množice naprednih slovenskih in drugih jugoslovanskih Američanov. Oni so bili tisti, ki so prihajali na shode, razumeli, za kaj pravzaprav gre in prispevali težko prislužene dolarje, da bi pomagali zmagi pravice. Veselilo bi me, ako bi v tem članku imeli prostor za vsa imena naših ljudi v Ameriki, ki so bili na vaši strani od leta 1942 do 1945 in še pozneje. Kpada toliko prostora nimate in seveda bi tudi jaz ne mogel naštetih vseh imen ljudi, ki so do zadnjega kotička polnili dvorane, v katerih so bila med vojno zborovanja, ki so jih sklicevali SANS, Združeni komite in druge organizacije.“ (SP, štev. 37. 13. febr. 1949.)

Lahko si predstavljam, kako je imela OF v tem delu veliko moralno oporo, pa tudi gmotno podporo. Kako je ravno po tej propagandi postal Tito oznan po vseh ZDA kot „velik državnik, velik vojskovodja, osvoboditelj Jugoslavije in legendarni maršal“. Koliko je vsa ta propaganda koristila, da so zapadni zavezniki po drugi svetovni vojni izročili Jugoslavijo Titu, je težko reči. Trdimo pa lahko, da vsa propaganda, ki so jo SANS, Združeni odbor, Slovenska sekcija in Pomožni odbor delali za Tita in OF, Titu ni škodovala.

Še danes po dvajsetih letih se po amerškem časopisju pišejo laži o komunistu Titu. Tako je Cleveland Press od 29. novembra lanskega leta (1962), prinesel kar celo stran gorostasnih laži, in uredništva ni prav nič motilo, da se potvarja resnica in dejanska zgodovinska dejstva. Seveda je Zveza slov. borcev na članek krepko odgovorila.

To predavanje ni morda kako izčrpno delo o delovanju vseh navedenih organizacij in posameznih oseb med drugo svetovno vojno v ZDA za Tita in OF. Za kako izčrpno razpravo bi bilo treba pregledati in preštudirati vse razpoložljive liste in brošure ter vse gradivo razčleniti na posamezna poglavja. Namen tega predavanja je bil pokazati v malem neko sliko, kako je bilo delo levičarjev za Tita in OF v ZD med drugo svetovno vojno organizirano.

Gotovo se pa vsakemu izmed nas kar podzavestno vsiljuje vprašanje, kako je bila organizirana protititovska propaganda v ZDA, in kaj se je storilo v obrambo resnice. O tem bomo pa govorili v posebnem predavanju.

IZPRAŠEVANJE VESTI

Kakor mora vsak posameznik in vsako podjetje, če hoče napredovati, od časa do časa pregledati svoje delo, tako je prav, da tudi naša protikomunistična skupnost od časa do časa pretehta svoje delovanje. Saj se marsikaj naredi, a je vedno nevarnost, da se kaj važnega pozabi, če se dela le bolj slučajno, brez načrta.

Vse naše delo bi razdelili v tri skupine: na tisto, ki se nanaša na preteklost, na tisto, ki se ozira na sedanost, in na tisto, ki ima pred očmi bodočnost. Naj navedem tu svojo misli o vsaki od teh skupin.

PRETEKLOST

Z ozirom na našo preteklo borbo proti komunizmu je naša dolžnost trojna: napisati zgodovino te borbe, spomniti se vsako leto naših padlih in podpirati domobranske invalide.

1. Zgodovina protikomunistične borbe

Večkrat je bilo že zapisano, da je prava sramota za našo skupnost, da nimamo še napisane te zgodovine. To je res, res je pa tudi, da s samo ugotovitvijo ni še nič storjenega. Čas je, da gremo h konkretnemu delu, kajti tu je res vsakega dneva škoda, kajti prič je vedno manj; vsaka priča je pa za tako delo ogromnega pomena.

Odločilno vprašanje pri tem problemu je prav gotovo, kje dobiti človeka, ki bi se mogel poklicno predati temu delu. Ko bi ga našli, bi vse drugo ne bilo več nepremagljiva težava. In naše zanimanje mora iti v to konkretno smer: poiskati avtorja. Ne odnehati z iskanjem, dokler ga ne najdemo. Če ga bomo našli, bomo s tem rešili to vprašanje; če ga pa ne bomo našli, bo ta naloga ostala vedno nerešena.

Pri iskanju primerne človeka je največja težava to, da ni potrebnega denarja, da bi plačevali nekoga, ki bi se lahko povsem posvetil temu delu.

Ko bi bil kje mecen, ki bi plačeval, ali ko bi bil kje kdo, ki bi sam imel življenje ekonomsko preskrbljeno, pa bi se hotel posvetiti temu delu, bi bila stvar rešena. Praktično se mi zdi, da bi bila rešitev v kakem duhovniku. V nekemu, ki bi mu bilo treba preskrbeti mesto z minimalnimi duhovniškimi dolžnostmi, da bi mogel ves svoj čas posvetiti samo zbiranju in pisanju zgodovine. To bi verjetno ne bilo nemogoče.

Seveda bi imel avtor dela čez glavo, a če bi se delu predal, bi ga že primerno organiziral. Zbiranje materiala bi mu deloma olajšale dosedanje publikacije, deloma komunistična literatura, saj bi tam našel dosti zgodovinskih podatkov, deloma ljudje, ki že leta zbirajo podatke iz protikomunistične borbe. Tudi se je včasih mislilo na organiziranje zasliševanja prič na magnetofonski trak z že formuliranimi vprašanji. Ko bi na teden zaslišali samo dve priči bi v enem letu imeli sto pričevanj, kar bi ne pomenilo ravno malo.

Vse delo bi se izdajalo v posameznih snopičih, npr. o predzgodovini borbe, o delu vaških straž, Grahovem, Grčaricah, Turjaku, komunističnih pobojih, seznamu domobrancev, domobranskih borbah, Vetrinju itd. Vsak tak snopič bi bil lahko le material, ki bi ga mogel kasnejši zgodovinar uporabiti za dokončno zgodovinsko delo.

2. Spominske proslave padlih

Te spominske proslave prirejamo vsako leto in to ne samo v središču naše skupnosti, ampak tudi po posameznih krajevnih središčih. Težko je, ker manjka primernega materiala, a treba je vse storiti, da bodo te proslave čim bolj kvalitetne. Mogoče bi z literarnimi razpisi ali s tem, da bi vsako leto prevzel en dom proslavo, vzbudil med posamezniki in med skupinami plemenito tekmovanje, čigar sad bi bile prav kvalitetne spominske proslave. Te proslave nas morajo vsako leto znova in močno utrditi na naši demokratski poti, ki je često tako s trnjem posuta.

3. Podpora domobranskih invalidov

Nimam vpogleda, ali so izdelane kartoteke z imeni vseh domobranskih invalidov in ali se jim skuša najti primerna zaposlitev ter jih resno podpirati. Tako si zamišljam njih socialno oskrbo in tudi to imam za eno izmed resnih dolžnosti.

SEDANJOST

Kar se tiče sedanjosti, je naša dolžnost nadaljevanje protikomunistične borbe. Včasih se človeku zdi, da smo se tolkli do Ljubljane. S predajo pušk smo prenehali s svojim bojem proti komunizmu. Tako početje bi bilo neupamtno: sovražnik je danes prav isti in enak kot je bil včasih, pa čeprav smo mi doživeli poraz in se ne moremo boriti proti njemu z istim orožjem kot včasih. Slovenija danes pod komunizmom prav tako trpi kot je včasih, če ne še bolj. Dolžnost boja ostane. To je samo po sebi umevno in popolnoma jasno. Vsako izmikanje iz boja je dezerterstvo, kot je bilo včasih. To, da smo mi na varnem, nič ne spremeni dejstva, da toliko drugih močno

in že dolga leta trpi. Krščanska ljubezen, brez katere krščanstva ni, narekuje nam v svobodi, da vendar kaj storimo za tiste, ki so v sužnosti.

Nastane vprašanje, s kakšnim orožjem naj se borimo.

Puške sedaj ne prihajajo v poštev. Takoj po prihodu rdečih na oblast so nekateri poskušali s tem; tudi kdaj kasneje bo mogoče spet s tem, a za sedaj to ni. Ne mislim tu na posrednejša sredstva, kot je vse delo za našo versko, moralno in slovensko integriteto, ali nadnaravna sredstva, kot je npr. Molitvena pomoč za Slovenijo. Vse to ima svojo odlično učinkovitost in je zelo na mestu.

Konkretno naravno sredstvo, ki bi ga bilo treba izrabiti do mej možnosti, je beseda. Zavedati se je treba, da je resnica na naši strani. Če znajo komunisti z lažjo ustvarjati tako propagando zase, kako ne bi znali mi z resnico dosegati istega? Ne samo, da bi moral biti vsak posameznik kakor živa oddajna postaja, ki bi povsod v svojem okolju širil resnico o komunizmu, to delo bi se moralo vršiti tudi skupinsko in organizirano.

Vse novice o preteklih in sedanjih komunističnih početjih, zlasti pri nas doma, pa tudi drugod po svetu, naj bi se stekale v informativno pisarno, ki naj bi jih načrtno spet pošiljala v svet v treh krogih: 1. čez mejo v Slovenijo, 2. med vse Slovence izven Slovenije in 3. med tujce po vsem svetu.

Marsikaj je že prišlo med naše ljudi doma čez mejo, bodisi v obliki pisane besede, bodisi govornene po radiu. Te možnosti je treba izrabiti, kajti vsaka beseda je za naše ljudi nov pogum. Med nami zunaj Slovenije so pojmi, zaradi težav, ki so združene z našo zvestobo resnici in pravici, včasih že zelo nejasni. Zato je treba, po vseh časopisih in revijah, pozitivno poudarjati in ponavljati prava načela glede komunizma, da ostanejo zdravo jedro, od katerega bodo mogli doma kaj pričakovati. Pa tudi drugi ljudje naj zvedo resnico o komunizmu po nas: zlasti resnico o Jugoslaviji. Zakaj ne bi protestirali pri časopisih, ki prikazujejo Jugoslavijo kot socialistično državo in ne kot komunistično? Zakaj ne bi zgodbe naših iz kraških jam našle pot v mednarodne revije kot npr. v *Selecciones*? Z objavljanjem resnice o delu komunizma pri nas doma in drugje po svetu delamo odlično za njega padec tudi pri nas doma.

BODOČNOST

V bodočnosti bo, v kolikor je to mogoče predvidevati, glavno vprašanje, kako preprečiti ob padcu komunizma, da nam italijansko-avstrijsko-madžarski sosede spet ne razkosajo Slovenije. Prav je, ne samo da se zedinimo v glavnih potezah vsi narodi Jugoslavije glede oblike države, ampak da se pripravimo tudi, če je to mogoče, za trenutek propada komunizma. To bo verjetno ne le naloga politikov, ampak tudi vojakov. Oni bodo povedali svoje mnenje, oni naj pripravijo zlasti obmejne Slovence zunaj Jugoslavije za tisti čas.

Nekaj misli z najboljšo voljo. Da bi se uresničile!

Jak — Argentina

Spomin na trpljenje in preganjanje

(Dobrnškiim možem in fantom ob 20. obletnici Rabske internacije)

NA REKI IN V VISCO PALMANUOVA

Ladja z interniranci iz Raba je še isti večer pristala v reškem pristanišču. Vojaštva je kar mrgolelo. Začelo se je zopet zlaganje v ladje. Naše kosti, zavite v kožo, drugega itak ni bilo, so vojaki drug drugemu metali iz rok v roke kot vreče žita, ob kordonu fašistov z nasajenimi bajoneti na obeh straneh. Civilisti niso smeli in niso mogli v bližino. Množica ljudi je opazovala od daleč in se zgrajala in zmerjala Lahe: „Prasice, svinje, kaj delate z ljudmi!!!“

S pristanišča so nas prepeljali v vojašnice, kjer je bil zopet zdravniški pregled. Zdravnik je odločal, kateri ima dovolj moči, da se gre lahko kopat pod prho, kakor je običaj v vojašnicah. Mene je zopet postavil na stran, da se bom okopal drugi dan. Ko se je zdravnik obrnil, sem se spretno pomešal med one za kopanje. Pod prho je bil Lojze Razdrh. (Njegov brat je umrl na Rabu.) Do tedaj niti vedel nisem, kako grozno sem shujšal. „Lojze, kakšen pa si?“ Sam svojim očem nisem mogel verjeti, da more človek podoben okostnjaku še živeti. Ko bi odstranil kožo, ki je držala kosti skupaj, bi se kosti raztresle kot jagode starega rožnega venca, če se pretrga vrvica. „Misliš, da si kaj drugačen? Sam sebe ne vidiš?“

Po kopanju smo dobili čiste postelje. Potem so prišli strežniki Ita-

lijani z majhnimi mericami. Vsak je dobil požirek konjaka. To se je ponavljalo vsako jutro pred „kavo“, toda kmalu smo mesto konjaka dobivali vodo, strežniki pa so bili pijani kot goba.

Poveljnik taborišča je bil neki laški polkovnik. Bil je prilično dober človek. Vedno se je zanimal za naše stanje in se preposto pogovarjal z nami. Tudi hrano smo dobili vojaško. Jedel bi, da bi me razreslo. Med vojaki sta bila tudi nek Slovenec in nek Hrvat, oba zelo dobra človeka.

Koncem januarja ali v začetku februarja je z Rekel odšel domov Jože Bende. Za njega je delal prošnjo njegov brat France, ki je bil pri Vaški straži nekje pri Novem mestu. (France je padel kot VS po 8. septembru 1943 v borbi pri Kostanjevici — op. F. S.). Vaško stražo v Ajdovcu pri Žužemberku, kamor je Bende spadal, so partizani 12. decembra 1942 uničili. Nekaj VS je pobegnilo. 12 pa so jih partizani ujeli in za Brezovo reberjo postrelili. To je bil prvi večji pokolj na tem področju.

12. februarja 1943 so nas odpeljali z Reke v povsem novo taborišče Visco v Furlaniji. Nastanili so nas v velike, lesene barake, ki so bile zgrajene za časa prve svetovne vojne in so služile za konjske hleve. Bile so vražje dolge. Nahajale so se

sredi njiv, zasajenih s pšenico, katera je bila tam že precej velika. Po njej smo se pasli in jo jedli kot živina.

Počasi se je začelo taborišče oživljati. Konjski hlevi so se spremenili v človeško bivališče. Za ljudi nas itak niso smatrali, sicer bi z nami postopali drugače. Dober teden za nami je prišel Andrej in dosti domačinov iz taborišča Treviso, kamor so bili poslani direktno iz Raba. Visco je bil mnogo slabši od Reke.

Tu smo začeli dobivati pošto, delno tudi pakete in celo denar.

(Kdor je bil tako srečen, da je imel koga na „neosvojenem“ ozemlju, kjer je pošta delovala.)

Prvi so denar res dobili v roke, potem pa so Lahi hitro prišli do ideje, kako se lahko legalno krađe. Jaz sem se obrnil do brata Videta v Ljubljani. Pisal sem za denar in takoj mi je poslal tisoč lir. Za te sem dobil „bone“, za bone pa nič. Denarja pa tudi nisem videl nikoli.

Prišel je srečni dan najinega odhoda domov. Vrnila sva se 21. marca 1943 na prošnjo brata Videta, Vaškega stražarja v Klečah pri Ježici pri Ljubljani.

DOBRNIČANI V BORBI ZA SAMOOHRANITEV KOMUNISTIČNE NAKANA IN ZLOČINI

Tukaj se mi zdi, da je treba nekaj pojasniti: Ko je prišel domov Jože Bende, je zvedel, da je prošnjo za njegovo vrnitev delal njegov brat pri Vaški straži. Kljub temu, da je občina Dobrnič dala veliko fantov za Vaško stražo v Trebnjem (poleg te pa tudi v druge postojanke), je bilo nemogoče koga dobiti iz internacije. (Brat Tone je bil član trebanjske Vaške straže.)

Trebanjsko VS je ustanovil komisar za Trebanjski okraj Ivan Ban, primorski Slovenec. Za namestnika mu je bil Tone Demecštrukelj. Ban je kmalu izgubil poveljstvo, njegovo mesto je prevzel Frič Oskar. Od kod je bil ta človek, ni znano, govorili so, da je begunec iz štajerske. VS pod njegovim poveljstvom je bila brez vsake organizacije. Šele potem, ko je iz postojanke št. Rupert prišel Benedičič, je uredil četo v vojaško formacijo. Žal ni ostal dolgo. V tej postojanki so se dostikrat dogajale nera-

zumljive stvari. V eni izmed akcij so VS ujeli neko partizanko z imenom „Miška“. Njeno pravo ime ni znano, niti se ni vedelo, odkod je doma. Znano pa je, da je bila dekle študenta Ježeta Prijatelja s partizanskim imenom „Svobodana“, doma iz Ponikev pri Trebnjem. „Svobodan“ je imel še brata (študenta), oba v partizanih. Eden, Drago po imenu, je bil krščanski socialist in je pozneje dezertiral od partizanov in postal podčastnik v Marnovem četniškem odred. Bil je vrnjen iz Vetrinja in ubit. Drugi njegov brat, po imenu Stane, je tudi dezertiral od partizanov in se pridružil domobrancem. Če so ga po vojni ubili kakor Dragota, mi ni znano.

„Miška“ je bila podnevi v zapori, ponoči pa na obiskih v štabu. Tam se je pilo in ljubilo na debelo. Vsega je bilo dovolj, saj so dan za dnem hodile cele procesije kmetič moledovat za internirane svojce. Vse pa se je nagajalo z denarjem, po-

ticami, šunkami in podobnim blagom črne borze. Prošnje, ki so se podnevi napisale (Oskar), so bile nonoči sortirane ob navzočnosti „Miške“. Za O. F.arske simpatizerje se je prošnje pošiljalo naprej po taboriščih. Za „bele“ internirance pa so prošnje romale v koš, katere je sežigal Oskarjev sluga („posilni“) B. J. (še živi v domovini) po čigar osebnem poznanju in pripovedovanju je to napisano.

Tako so rdeči dosegli svoj cilj. Svoje ljudi so spravili iz internacije domov in v gozdove, protikomunisti pa so umirali od gladu po taboriščih. Za razmerje sil je bilo potrebno, da je raja umirala, ker je rdeči

niso imeli s čim oborožiti. Ako bi prišli domov, bi z rdečimi lahko hitro počistili, da bi le bili organizirani in bi imeli vsaj delno sposobno vodstvo. Bilo pa ni ne enega ne drugega.

Po prihodu Jožeta Bendeta je poizkusil dobiti brate domov brat Vid-Luka, ki je bil pri VS v Klečah pri Ježici. Naprosil je svojega poveljnika za posredovanje. Ko je šel v Ljubljano, je odnesel Videtovo prošnjo, ali se je vrnil z nerešeno. Odgovor je bil: Prošnja mora biti vložena preko VS v Dobrnič (pravično Trebnje). Vid je ponovno poizkusil. Tokrat je bila prošnja rešena... Čez teden dni sva že bila doma.

VASKA STRAŽA V DOBRNIČU

Po dolgotrajni zahtevi Dobrničanov je bila 16. junija 1943 Trebanjska VS premeščena v Dobrnič. Partizani so že par tednov preje govorili, da „beli“ mislijo priti v Dobrnič. Da to preprečijo, so v Dobrnič požgali šolo.

VS je bila premeščena. Lahki so se vselili v obnovljeno šolo, katero so zamrežili in obzidali z bunkerji. VS pa se je naselila v Baragovem domu. Edina utrdba je bila žična in lesena ograja. Poveljnik VS je bil isti Oskar. Tri dni pred napadom (Kastigar) so ga aretirali in odgnali v Trebnje. Na njegovo mesto je prišel Viktor Gliha. Pod Glihovim poveljstvom je VS odbila rdeči napad. Rdeči so z vso silo navalili na VS, za Lahe v šoli se pa še zamenili niso.

Edina žrtev partizanskega napada

je bila Ana Slak, katere prednji del hiše je bil v bloku, od zadaj je vsakdo lahko prišel popolnoma varno v hišo in na trg. Med napadom so VS slišali žensko kričanje. Ko se je zdanilo, je sredi trga ležala ubita Ana Slak, ubita od krogel VS, med katerimi je bilo več njenih sorodnikov. Zakaj je prišla na trg, ni znano. Živela je sama. Nobena tajnost ni bila, da je protikomunistično usmerjena. Ko sem brskal po Sajetovem Belogardizmu, sem našel tole zanimivo ugotovitev in po 20. letih odgovor na zgornje vprašanje. Saje poroča na strani 419, četrti odstavek: „Prvi belogardistični deseti (15 mož v Grahovem na Notranjskem — opomba moja) je poveljeval bivši orožnik Matija Slak... To je bil edini brat ubite Ane Slak, ki je bil kasneje (leta 1944) ubit od komunistov.“

Tako so komunisti s čistimi rokami pobijali svoje nasprotnike, njihovim sorodnikom, ki jim niso mogli do živega, pa tako hoteli ubiti borbeno moralo. To je tipična slika njihovega načina borbe.

(Kdaj je bila „Miška“ izpuščena, ni znano. Po 8. septembru 1943, je bila vodilna oseba v tedanjem ljudskem odboru (občinskem) Dobrnič, živeča pri sestri svojega fanta — Danici, učiteljici v Dobrniču. Po nemški ofenzivi je šla zopet v partizane, kjer se je poročila z Jožefom. Prijateljem, kateri je bil leta 1944 ubit.)

Ko je bila ustanovljena VS na Sela Šumberku, so bili po enem mesecu vsi interniranci te občine doma. Dejstvo je, da je bila prav ta VS pred in pod poveljstvom akademika Franceta Fliser-ja najboljša, najbolj borbená na tem področju.

Po sedmih mesecih stradanja sva končno z bratom prispela domov. Z vlakom sva se pripeljala na postajo Velika Loka. (Napotila sva se v bližno gostilno, kjer je bilo več ljudi. Ko sva stopila v sobo, so vsi utihnili. Nekam radovedno so naju opazovali, ker sva na glavi imela barretke, rekel pa ni nihče ničesar. Da prekineva molk, sva začela izpraševati, kaj je novega. Odgovora ni bilo nobenega. Prvo si res nisva bila na jasnem, ali sva postala midva neumna ali so drugi. Končno je

eden le vprašal: „Kdo pa sta in odkod?“ „Iz internacije greva.“ To je bila senzacija svoje vrste. Moreča tišina je izginila, jed in pijača je prišla na mizo. Nihče ni vprašal za plačilo.

Dolgo smo se pogovarjali. Končno je bilo treba n pot proti domu. Ko sva prišla v Malo vas, kjer je bila poročena sestra in so imeli gostilno, sva zavila tja. Sestra je bila zaposlena v kuhinji, ko sva prišla v vežo, Andrej je pozdravil. Ozrla se je in odzdravila in delala naprej. On jo trenutek gleda, potem pa odide v gostilniško sobo. Z menoj je bilo isto. Stal sem v veži in gledal sestro, okrog katere se je vrtel otrok. Začel sem ga ogovarjati po imenu. Nekaj časa me začudeno gleda, potem pa zakriči in skoči v mene: „Mama, to je stric Matija...“ Sestra naju ni spoznala in vendar sva se počutila v primeri s časom na Rabu zelo močna.

Od tu naju je bratranec odpeljal domov. Ko sva se peljala skozi vas, so vaščani radovedno opazovali, poznali naju niso. Ko pa so izvedeli, da sva doma, jih je bilo polna hiša, joka pa toliko, kot da bi imeli pri vsaki hiši mrliča. (Tega dne se dobro spominjam. Matija sem spoznal po obleki, vedel sem, kako je bil oblečen, ko so ga Lahi odgnali, Andreja sploh poznal nisem. — Op. F. S.)

KOMUNISTIČNE LAZI O VAŠKI STRAŽI V DOBRNIČU

Franček Saje piše v Belogardizmu na strani 463 tole: „Trebanjski belogardisti in fašisti so res prišli v Dobrnič in s seboj odpeljali pet kmetov (Saje ne pove njihova imena — op. pisca). Po ofenzivi je od-

delek Banove čete MVAC za dalj časa odšel v Kronovo, da je nadziral „očiščeno“ ozemlje okrog Šmarjete in partizanom zapiral pot čez Krko. Dne 16. junija 1943 pa so Banovi belogardisti osnovali samostoj-

no postojanko v Dobrniču, kamor so se čez nekaj časa preselili vsi njegovi vojščaki. Četa MVAC v Dobrniču pod poveljstvom Viktorja Glihe je 15. avgusta 1943 štela 96 mož, ki so imeli 107 pušk in 4 lahke strojnice. Izdajalec Ban je bil tako čvrsto navezan na fašistično Italijo, da se je ob njeni kapitulaciji 8. septembra 1943 na ljubljanskem kolodvoru razočaran obesil.“

V zgornjem poročilu Saje nikjer ne omenja Oskarja in njegovega dela v MVAC in še marsikaj drugega, kar spada v zgodovino „Belogardizma“.

V tem poročilu pravi Saje, da so 19. septembra res prišli v Dobrnič in „s seboj odpeljali pet kmetov“... Ni moj namen njegovo ugotovitev pobijati, ker Saje ne pove imen „tistih kmetov“. Niti ne poroča, zakaj so jih odpeljali in kaj se je z njimi zgodilo? Saje je seveda toliko previden, da se izgubi v nejasnosti, ki pri bralcu naredi svojevrsten vtis. Mislim, da ako bi navedel imena, bi

se dotičnih pet kmetov znašlo na seznamu tamošnjih Vaških stražarjev. Vsi točno poznamo take tedanje „odgone“. To je bil edini način za mobilizacijo, da se na njihove družine zmanjša partizanski teror in represalije.

Da bo g. Saje o položaju v tej občini bolje poučen, ko bo — če bo — pisal drugi del Belogardizma, ki naj bi obsegal nastanek, delo in POKOLJ SLOVENSKEGA DOMOBRA NSTVA, naj mu postrežem s seznamom, oziroma s številkami pobitih ljudi iz občine Dobrnič pri Trebnjem na Dolenjskem. Pripomnim pa naj, da število ni popolno, ker identiteto vseh pobitih po 17. letih emigracije že ni bilo mogoče več ugotoviti (imena so se pozabila) in niso vključeni v seznamu, ki se nahaja v arhivu zgodovinskega referata ZDSPB.

Ti pa, ki bereš, premisli, zgrozi se ob številkah, potem pa poglej sam v sebe in se vprašaj: „Kaj sem jaz storil za svoje pobite rojake? Sem zapisal njihova imena?“

BILANCA ŽRTEV

1: član nemške delovne organizacije TODT, ubit ob angleškem bombnem napadu na Borovnico.

1: partizanski dezertar, mobiliziranec, ubit neznano od koga (Nemci ali partizani).

15: padlo v partizanih; razen 4 aktivistov, vsi prisilni mobiliziranci.

14: padlo pri domobrancih, 2 še pri VS.

19: jih je umrlo v koncentracijskih taboriščih, od teh 16 na otoku Rab.

8: so jih ubili Italijani.

6: jih je bilo ubitih od Nemcev med ofenzivo (oktober 1943).

21: civilistov so pobili partizani med revolucijo, od teh 4 ženske.

22: domobrancev so pobili doma kot skrivače ali, ko so se sami javili. (Ti so bili iz novomeške skupine, razpuščeni v Radečah pri Zidanem mostu, pod poveljstvom majorja Stamenkovića in niso bili v Vetrinju.)

130: pobitih domobrancev, vrnjenih iz Vetrinja.

Skupno: 237 ljudi iz občine. Od

tega je bilo 152 ljudi pobitih od komunistov — PO VOJNI. Če k temu dodamo še 21 civilistov pobitih med revolucijo, pridemo do grozne številke 173 komunističnih žrtev. Na vse drugo odpade „samo“ 64 ljudi.

Od 173 ljudi, pobitih od komunistov je bil eden še študent, vsi drugi so bili kmetje, kmetški sinovi in samo z osnovnošolsko izobrazbo. So hčere (med njimi je bilo pet žensk) mar bi mogli ti ljudje predstavljati kakšno ideološko nevarnost komunizmu? Jasno je, da nobene. Čemu ste jih pobili? Odgovor je čisto preprosto: Strah ste imeli pred žuljavimi rokavi teh garažev od zore do mraka, ki so garali za košček črne-ga kruha, katerega ste jim vi trgali iz rok v imenu Osvobodilne fronte in vaše komunistične ideologije, za katero to garaži niso imeli nobenega zanimanja. In ko ste jim zadržnili vrat, so ti ljudje pograbili za orožje, da si ohranijo golo življenje in branijo pred komunistično tiranijo. Udarili so, kot udari človek le v usode-polnem trenutku. Vedeli so, da se bo-rijo za osnovne pravice človečanstva, zato jim ni bilo mar, kako jih bo

oblatila in pred narodom prikazala komunistična propagando.

Koliko od teh 173 ljudi je bilo postavljenih pred kakršno koli, če-tudi teatrsko „ljudsko“ sodišče? Ko-likim ste mogli dokazati kako kriv-do? Nobenemu! Po vašem „pravu“ so bili krivi vsi, ker so siedili tistemu nagonu, ki ga je dal Stvarnik vsem živim bitjem — samoohranitvi. In ker je človek po vašem prepričanju (tako nam je predaval učeni partizanski ideolog) samo bolje razvita žival, za-to ste nad njimi uzakovali zakon — džungle.

Pričakujemo, da v bodočem „Be-logardizmu“, ne bo manjkalo točnih statističnih podatkov po občinah po-bitih ljudi z navedbo pobijalcev. Ni-česar nimamo proti, da se pokaže tudi tisto, kar pri vsaki samoobrambi nujno sledi, ali kakor vi temu pra-vite — reakcija, toda zapisati se mo-ra vse in točno. Kadar pa bo bodoči zgodovinar sestavil račun in pokazal točen obraz komunistične revolucije na Slovenskem, tedaj sem prepričan, da bomo lahko še bolj ponosni na to, da smo se postavili po robu največ-jemu zlu moderne dobe.

POGLEJMO ŠE DALJE V SAJETOVE LAŽI

O Banovi usodi mi je pripovedo-val Stane Hren iz Dobrave. Stane je bil nekaj časa pri domobrancih v Trstu. Ko se je vrnil, je služil v 64. četi. Njegova izpoved je bila, da se je Ban v Trstu obesil iz strahu pred domobranci. Bal se je, da ga ne bi domobranci vrnili na Dolenjsko na zagovor za njegovo sodelovanje s komunisti.

Ko sem bil še doma, je krožila govorica, da ima Banova hčerka (di-jakinja) svojega fanta pri partizanih

(isto dijaka). Ljudske govorice niso bile navadno brez podlage. Osebnost sem poznal niti Bana, niti njegove družine in gornji dve navedbi nava-jam zgolj informativno.

Sajetu se zdi samoumor Ivana Ba-na važen, sicer ga ne bi napisal. Ne vidim pa vzroka, zakaj ni opisal likvidacijo njegovega namestnika An-tona Demec-Štruklja? Iz njegovega Belogardizma je razvidno, da je on dosti brskal po arhivih. gotovo ne sa-mo po onih iz nasprotnega tabora.

Če bi navedel podatke iz arhiva partizanske Cankarjeve brigade, nanašajoč se na čas med 8. septembrom 1943 in 29. okt. istega leta, bi našel in lahko navedel poročilo o štrukturi likvidaciji. Prav tako bi mu lahko s temi podatki postregel likvidator sam (če je še živ seveda), poveljnik čete prvega bataljona (večkrat je nadomeščal bataljonskega poveljnika) v Cankarjevi brigadi z ilegalnim imenom „Les“. On sam je zgodbo pripovedoval tečanju prisilnemu mobilizirancu in soranjencu Smoliču, poznejšemu domobrancu.

„Les“ je bil mlad, lep, sposoben, inteligenten človek. Po svojih zaupnikih je dognal, da se Demec skriva nekje v bližini Trebnjega (Demec je bil pred vojno v Nemčiji, odkoder je komaj pobegnil pred gestapom, zaradi tega je imel velik strah pred Nemci). Prav tako je dognal, da je kot VS hodil k frizerki v Trebnjem in da mora ona še imeti zveze z njim. Kot spreten ljubimec se ji je približal, dobil njeno zaupanje, imel z njo intimno razmerje, vse tako dolgo, da jo je pripravil, da mu je povedala, kje se Demec skriva, odnosno,

da ga je zvalila v prostor, kjer ga je čakal „Les“ z brzostrelko. Po kratki bitki je Demec težko ranjen ušel. Privlekel se je do nekega kmeta (verjetno še kdo ve za imena) in ga poslal po zdravnika v Trebnje. Dotični človek pa ni šel po zdravnika, pač pa po partizane, ki so ga ubili.

To je bilo v istem času, ko so partizani ubili izpuščenega in mobiliziranega poveljnika VS na Sela šumberku Franceta Fliser-je (stražarja). Fliser je ponoči izginil iz čete (v gozdu „Gaberje“ nad Trebnjem), katero so sestavljali razen vodstva sami prisilni mobiliziranci. Naslednji dan pa so uprizorili komedijo iskanja po grmovju, češ da je ušel tisti z rdečimi lasmi in, če ga kdo vidi, ga mora ustreliti.

Ali je Fliser res ušel* in so ga potem ujeli, ali je bila vse samo komedija, da se pomiri duhove mobilizirancev, to lahko povedo tovariši v štabu Cankarjeve brigade.

(Konec)

* Fliser je ušel. Naslov v uredništvu Vestnika.

VELIKA NOČ^v 1945 — 1963

Topel spomin na zadnjo Veliko noč doma

Lepi so velikonočni prazniki. Lepe so tudi velikonočne navade, lepe so bile v cerkvi, posebno pa v družinah. Kako prijetne spomine imam na velikonočne praznike kot otrok, ministrant in kot fant. A v vojskih letih ni bilo več tako. To sem še posebej občutil pomladi 1944, ko sem bil daleč zdoma. Tisto veliko noč sem se z žalostjo spominjal prejšnjih.

Ob zadnji Veliki noči v domovini sem bil domobranec na postojanki št. Vid pri Lukovici, ne daleč od doma. Z lepimi pomladanskimi dnevi je prišla tudi Velika noč. Že v mraku velikonočna sobota je bil sklican zbor domobrancev. Odrejene so bile štiri močne patrulje. K oni sem bil

tudi sam dodeljen. (Od devetih smo trije živi, šest pa je bilo vrnjenih iz Vetrinja. Bog ve kje počivajo?) In že so nam dali povelje za odhod in smer. Kljub polni luni je bilo temno. Nebo je bilo posuto z oblaki. V nočni tišini ni bilo čutiti drugega kot lajanje psov in sov skovika. Bila je tišina, brez vsakega slavnostnega razpoloženja, kakor prejšna leta v miru, v noči pred nedeljo Vstajenja.

V tišini je šla patrolja, se razmaknila — stoj — naprej — stoj — in spet naprej. Prišli smo na rob gozda, kjer se prične moja rojstna vas. Iz župniške cerkve je bilo slišati uro, ki je bila dvanajst: napočil je dan Vstajenja. Oblaki so se razpršili, postalo je svetleje. „Naši najbrž spijo,“ sem pomislil. Kmalu za tem pa dejal soborcem: „Fantje, ostanite tukaj v zasedi, midva s sosedom skočiva pogledat domov.“ In res sva z vso previdnostjo, pa z mladim in domobranskim pogumom odšla proti vasi, vsakdo na svoj dom. Pred nekaj meseci je bila naša dolina še zasedena od partizanov.

Potrkal sem na večna vrata in rahlo poklical. Povedati sem moral kdo sem. Čez čas je prav potihlo in previdno prišla mama k vratom, me spoznala in odprla, a luči ni prižgala — zaradi varnosti. Samo za nekaj minut. Odšla je spet in prinesla potice in mesa, oboje blagoslovljeno. Spravil sem v nahrbtnik in odšel. Tisto Veliko noč naša mama niso hranili velikonočnih jedil v hiši, ker so govorili, da bodo prišli partizani iskat živila. Zato jih je spravila na skednju, jih šla iskat in prinesla. Hotela je ohraniti za dom vsaj nekaj, kajti prej so partizani že dvakrat vse odvezli.

S sosedom fantom sva se našla na dogovorjenem mestu in s vrnila k patrolji. Vsi smo bili deležni velikonočnega blagoslova. In spet je šla pot naprej, na drugo stran vasi, na nek grič. Tišina, mi „v strelce“, kajti zaslišali smo ropot partizanskih vozov, namenjenih v vas „osvobajati“. Že so bili v bližini znamenja Žalostne Matere božje z Detetom v naročju, bili so tik pred vasjo. Tedaj je zapela Viktorjeva strojnica, zadonel Mihov minometalec, odmevale so brzostrelke in karabinke. Partizanska kolona se je razpršila — ni je bilo več. Povelje: naprej! Prešli smo dve vasi, Sotesko in Pogled. Vse je bilo mirno, vse v redu. Še dalje je šla naša pot tisto velikonočno jutro: skozi velik gozd in v hrib do cerkve sv. Mohorja, podružnične cerkve moravške fare. Ura je bila že več kot tri; zato so nekateri odšli k cerkovniku po ključe od zvonika, drugi smo ostali v zasedi: celo uro so fantje pritkovali v čast velikonočne nedelje in Kristusovega vstajenja. Začelo se je svetliti in krenili smo preko gozdov do Prikrnice, od koder je lep razgled preko vse moravške doline na samo moravško vas s cerkvijo sv. Martina.

Obstal sem. Nepopisno lepo pomladansko jutro se je rojevalo. Ob žvrgolenju ptičkov je pogled uhajal preko gozdov in nji na rojstno vas. Tam je že zapel veliki farni zvon, na katerega sem tolikokrat zvonil.

„Prelepa je moravška fara,
še lepša je moravška vas,“
poje zvon sv. Martina

Nepozaben je spomin na tisto jutro, ko sem zadnjikrat slišal glas zvona naše farne cerkve. Zadnjikrat sem s tako lepe točke mogel objeti vso vas s pogledom: Bog daj, da ne bi nikdar pozabil tistega velikonočnega jutra. Danes je kakor tedaj še živ spomin v meni, tako živ, kakor bi bili včeraj.

Naprej! Patrulja se je pomaknila. Bili smo več kot deset kilometrov oddaljeni od postojanke in smo zato seveda zadnji prišli nazaj. Ura je bila že sedem. Opazili smo takoj, da na postojanki ni nekaj v redu. Zvečer je odšla ena patrulja v smeri proti Zlatemu polju; na robu gozda, nad vasjo Straža, je bila močna partizanska zaseda. Partizani so z vso silo udarili na domobrance in jih iznenadili. Po končanem spopadu in umiku obeh — naših in partizanov — je domobranska patrulja pogrešila soborca Vinka Grčarja, doma iz vasi Zagorica, iz fare na Rovah. Še v zgodnjih urah je šla pojačena patrulja iskati pogrešanega in ga našla v nekem grmovju mrtvega in skoraj golega. Fant je bil pri domobrancih komaj štirinajst dni, ker je malo prej prišel na dopust iz nemške vojske. kot dober fant, pravilno vzgojen in iz odlične družine, je vedel, kje je njegovo mesto: stopil je v domobrance, padel. V torek po Veliki noči smo ga pokopali, na farnem pokopališču na Rovah. Spominjam se ljudi, ki so bili na pogrebu. Cerkev je bila polna pogrebcev in pogrebne molitve je opravil s sv. mašo domobranski kurat Boris Kerč iz Domžal, ki je bil kasneje vrnjen iz Vetrinja.

Letošnjo Veliko noč se bom v spominu spet podal na pot patrule, slišal rodni zvon in stal ob grobu mladega domobranca. Spomnil se bom vseh pobitih in pokopanih okrog moravške vasi, vseh padlih na frontah in doma, posebej pa še vrnjenih. Neznano je njih število, a mnogo jih je odšlo. Tem v spomin bodo moje molitve letošnjo Veliko noč.

Vem pa, da bomo jaz in mnogi drugi molili tudi za tiste, ki se nočejo ali ne morejo več spomniti nekdanjih lepih dni, čeprav preživetih sredi grozot in revolucije. In vem, da boš, soborec, ko boš tole prebral, tudi ti prosil Boga, da bi vsi, ki smo ostali, znali obdržati dom in njega življenje v lepam, svetem spominu; spominu, ki nam bo opora v teh dneh,

J — K, Argentina

+ POROČNIK NIKO ŠIVIC

Tam v hribih visokih

Tam v hribih visokih, tam v tesnih lesovih
so živi spomini trpljenja in ran,
krvave so lise na svežih grobovih:
tako osvobodil nas je partizan.

Tam v tihi vasici je hlevček oropan,
naš mili in skromni domek požgan,
v nebo se obupno dvigujejo klici:
tako osvobodil nas je partizan.

Nikar se ne jokaj, moj narod trpeči,
napočil bo kmalu svobode Ti dan,
gorja ni pozabil tvoj sinko ljubeči;
le smrt je zaslužil tiran partizan.

Zato, domobranci slovenski, hitimo,
člačiteljem zdaj se postavimo v bran,
okovje trinoško s kopiti razbijmo,
iz tal bo slovenskih izgnan partizan.

(1944)

KAKŠNA NAJ BI BILA NAŠA BODOČA VOJSKA

(Nadaljevanje)

In ne more se reči, da se proti tej surovosti ne bi nastopalo. Spominjam se, da so po osnovnih enotah med akti trajne vrednosti kar tri povelja ministra za vojsko in mornarico, od katerih vsako je vsebovalo po eno pismo patriarha srbske pravoslavne cerkve. Predmet teh pisem je bil isti. Patriarh se pritožuje zaradi preklinjanja v vojski in prosi vojaške oblasti, da podvzamejo ustrezne ukrepe, da bi se v vojski prenehalo s to grdo ravado. Že samo dejstvo, da se patriarh trikrat obrača na vojsko v isti zadevi, kaže vso težo problema. Pa vendar to ni bilo nekaj takega, kar se ne bi moglo ugnati. To je dokazal pokojni Dimitrije Ljotić, ustanovitelj in vodja Jugoslovanskega Narodnega Pokreta Zbor, ki je v kratkem času odpravil rabo psolv pri svojih pristaših.

Psolve so posebno težko padale na dušo slovenskega vojaka, ki ni bil vajen na tak besednjak z doma kot njegov srbski in hrvatski tovariš. In marsikaterega Slovenca je ta grda navada pri bratih ne samo zadrževala, da bi stopil z njimi v prijateljske stike, marveč ga je tudi odtujila jugoslovanski misli.

Surovosti so bili seveda največ deležni tisti, ki so bili trde glave in nerodni. Res je da taki zadajajo preglavice svojim predstojnikom, toda to ne opravičuje grd postopek z njimi. Služba v vojski je služba domovini, je potemtakem častna in vsak, ki jo pošteno opraviča, zasluži spoštovanje. Tudi nerodnemu novaku ne sme biti to spoštovanje prikrajšano. Ni revež kriv, če nima prirojenih zmožnosti, ki so v vojski na ceni; v vojsko je pa prišel po sili zakona in mora v njej ostati kljub temu, da mu vojaška služba ne gre lahko od rok.

Predstojnik mora biti do takih novakov očetovsko potrpežljiv in ljubezljiv in mora strogo paziti, da ne postanejo v enoti predmet posmehovanja in zasmehovanja. Dolžan je moralno jih dvigati in ne dopustiti, da bi jih prevzel občutek manjvrednosti. Ne bi smelo biti odsluženih vojakov, ki se svojih vojaških dni neradi spominjajo!

Kot poveljnik pehotne čete sem zadnje leto pred vojno imel v enoti novaka, ki mu še danes — po 20 letih — vem ime in priimek, dasi me prav pri imenih spomin z leti vedno bolj zapušča. Imenoval se je Felim Fuško, bosanski musliman iz travniškega okrožja, če se ne motim. Bil je med najbolj trdimi novaki v četi. Zgodilo pa se je, da sem ga kljub temu moral poslati v šolo za kaplarske pripravnike. Osnovne enote so namreč dobile

vsako leto nalog, po koliko novakov iz vsakega okrožja morajo usposobiti za kaplarje. Vojaško okrožje, kateremu je pripadal Felim Fuško, je tisto leto postavilo izredno visoko zahtevo po kaplarjih, ker so mu manjkali za izpopolnitev vojnih enot. Ker sta mi dva novaka tistega vojnega okrožja zbolela in je eden od njih bil odpuščen kot nesposoben, drugi pa bil na bolniškem dopustu, mi je ostalo v enoti točno toliko novakov iz omenjenega okrožja, kot mi je bilo naročeno, da jih moram poslati v kaplarsko šolo. Imel nisem torej nobene izbire in sem hočeš, nočeš moral imenovati Felima Fuška za kaplarskega pripravnika. Splošen smeh se je polastil čete ob tem imenovanju. Jaz nisem ničesar pripomnil, toda na obrazu se mi je menda bralo, da sem nejevoljen, ker moram poslati v kaplarsko šolo nekoga, ki ni za to, medtem ko bo nekoliko odličnih fantov ostalo v četi med navadnimi vojaki. Slika Felima Fuška v tistem trenutku, se mi urezala v spomin: pravi dinarski tip. Postaven fant. Visok in koščat, bledega lica in temnih oči, iz katerih se je odražalo, da mu je nerodno. Toda kaj more. Povelje je povelje.

Minili so meseci. Končaj se je tečaj kaplarskih pripravnikov. Tudi Felim Fuško ga je z veliko težav in mnogo truda uspešno prestal in bil povišan za kaplarja. Nato je prišla vojna in naš polk je odšel nad Italijane v Albanijo. 7. aprila ob 6 zjutraj smo prekoračili državno mejo in stopili v borbo z italijanskimi obmejnimi oddelki. Bilo je okoli sedmih, ko me ordenans, ki je ležal v moji bližini v strelski verigi, opozori na čudno skupino, ki se je v koloni po eden približevala našemu levemu boku. Pogledam v označeno smer in kaj vidim: na čelu naš vojak, za njim 6 ali 7 italijanskih, od katerih prvi je nosil na rame zadete mitraljezove noge, ostali pa druge dele razstavljene strojnice in municijske zaboje. Kot zadnji v koloni in s puško „na gotovs“ se je pomikaj kaplar Fuško. Na kakih 30 korakov od mene kaplar ustavi skupino, ji veli leči, sam pa se napoti proti meni. „Gospodine kapetane, zarobio sam neprijateljski mitraljez“, mi raportira.

Pogledal sem v tiste temne oči, misleč da bom v njih zasledil očitek: Na, tu imaš! Zdaj vidiš, da nisem škarta, za kar ste me imeli!

Kako hudo sem se zmotil... Še ponosa ali vsaj veselja zaradi pravkar storjenega junaškega dejanja — prvega v enoti in v prvi uri borbe! — nisem mogel ugotoviti. Le vdanost in dobrodušnost je izražalo kaplarjevo obličje.

In to me je presunilo. Najraje bi ga bil objel in poljubil v znak priznanja za bojni podvig in v znak kesianja, ker sem ga bil podcenjeval. Toda vojaško pravilo take intimnosti med predstojnikom in podrejenim ne dovoljuje in zato sem se omejil na pravilsko pohvalo z besedami: „Vrlo dobro, kaplare!“

Takih, kot je Felim Fuško je na slovanskem jugu še veliko. To so kmečki sinovi. Preprosti, pa plemenitega in junaškega srca. Z malim zadovoljni, na trdo življenje navajeni, na žrtve pripravljeni, otroško dobro-

srečni, deviško sramežljivi, polni spoštovanja do svojih predstojnikov in brezpogojno jim vdani.

Takšna je glavčina jugoslovanske vojske! Pod sposobnim vodstvom je to odličen bojovniški element, ki mu ne najdete zlepa enakovrednega.

Naj bi starešine bodoče jugoslovanske vojske znali ceniti ta element in ga znale voditi!

*

Marsikaj bi v bodoči jugoslovanski vojski moralo biti drugače kot je bilo v naši.

Tako kot v političnem življenju prve Jugoslavije, je bilo tudi v njeni vojski napak, nesmotrnosti, nedejavnosti in grehov; vsega tega v meri, ki je občutno presegalo neizogibni minimum, ki je posledica človeške nepopolnosti.

Ko delamo načrte za bodočnost, je nujno treba ozreti se na prošlost in odkriti negativne pojave, ki so zmanjševali vrednost našega dela, brez zadržkov je treba pokazati na njih in poiskati ukrepe zoper njih, da se ne bi ponovili.

V pričujoči razpravi je prikazano le nekoliko problemov velevažnega vprašanja, kakšna naj bi bila bodoča jugoslovanska vojska.

V svobodnem svetu je lepo število mojih nekdanjih stanovskih tovarišev, aktivnih častnikov prve jugoslovanske vojske, ki naj bi prispevali svoja mnenja in predloge za naš skupni vojaški testament.

Še posebej pa, se obračam na svoje rojake Slovence, da bi sodelovali pri tem delu in tako pripomogli, da bi konstruktivni slovenski duh bil krepko sodeluježen že pri polaganju temeljev bodoči jugoslovanski vojski, zlasti na duhovnem, vzgojno-učnem, organizacijskem in tehničnem področju, kjer je znan in priznan.

Zaključujem razpravo z željo, naj bi bodoča jugoslovanska vojska — naša naslednica — bila **silna** po svoji udarni moči, pa **viteška**, **plemenita** in bogaboječa v svojem bistvu.

Pričakujem od nje:

— Da bo zanesljiv porok nedotakljivosti ozemlja bratske skupnosti in sladko upanje neodrešenih bratov;

— da bo nezlomljiva vez med združenimi bratskimi narodi in neusahljivi vir sloge med njimi;

— da bo boljša, kot smo bili mi, veliko boljša, a želim ji, da bi bila tudi bolj srečna.

Naj bi bodoča jugoslovanska vojska bila takšna, da bi ob pogledu nanjo od vznichenosti zadrhtelo srce vsakemu rodoljubnemu Slovencu, Hrvatcu, Srbu, Macedoncu in nekega dne — tudi Bolgaru, in da bi vsi govorili ponosno:

„TO JE NAŠA VOJSKA!“

IZRABIMO SVOBODO!

V reviji „Novi časi“, štev. 3-1962, ki izhaja v Buenos Airesu, je F(rance) K(rištof) objavil uvodnik, ki ga zaradi pomembnosti Vestnikove vloge med nami dobesedno ponatiskujemo. — Op. ured.

Leta 1945 se nismo samo umakili pred strahovlado zločincev, hoteli smo tudi priti v svobodo.

Toda svoboda nam je prinesla sprva sama razočaranja. Zunanji svet — v objemu rdečega zavezništva — nas tedaj ni razumel, mi sami pa smo se izčrpavali v naporih za vsakdanji kruh.

Ni bilo niti dovolj časa niti priložnosti, da bi temeljito razglabljali o preteklih usodnih dogodkih, iskali v njih resnice, razčiščevali pojme in nakazovali nove poti. Vse naše javno življenje se je gibalo po zagonu, ki smo ga prinesli iz domovine in po tirih, ki so bili nakazani tedaj, ko smo bili še doma.

Sedaj lahko presodimo, kako dragocen je bil zagon in smer našega javnega delovanja. Brez njega bi danes predstavljali samo še krdelo izkoreninjencev ne pa povezane slovenske skupnosti.

Toda časi so se izpremenili in mi z njimi. Ne vidimo skoraj več ovir, da ne bi odkrito govorili o preteklih časih, niti strahu, da ne bi brez pridržkov izražali svojega mnenja — pohvale ali nezadovoljstva — o sodobnih vprašanjih.

Raztreseni po vsem svetu živimo v stalnem stiku z najrazličnejšimi narodi in iz njih življenja lahko črpamo nešteto koristnih spoznanj in spodbud za naše narodno življenje.

Življenje v domovini se zaenkrat razvija neodvisno od nas in tudi ne terja naših energij. Imamo torej najboljšo priložnost, da sedaj razčistimo naša socialna in politična vprašanja, zarišemo vse možne poti za bodoče življenje naroda in se na podlagi koristnih razpravljanj odločamo za vse, kar je najboljšega.

Zato je napačno mnenje, da imamo preveč časopisov in revij, da preveč kritiziramo in da je premalo enotnosti v našem delovanju.

Dandanes namreč tudi napisana beseda ni več konj in ne gre samo za različna mnenja in razčiščevanje pojmov. Morda je še bolj važno to, da spoznavamo osebe, ki se javnega razpravljanja udeležujejo. Dobro drevo namreč ne more roditi slabega sadu in ne slabo drevo dobrega sadu.

Spoznali bomo torej vso majhnost občutljivcev, nevoščljivost nergačev, take, ki vale krivdo na druge, da bi se sami rešili njenega obkoliko je vredna sodba tistih, ki stalno poudarjajo samo eno plat sodbinih resnic, ki danes postajajo vedno bolj mnogostranske.

Spričo gostobesednosti enih bomo bolj spoznali in znali ceniti delo drugih, ki manj govore, a več naredijo in ki vedo, da se trdni temelji narodovega življenja grade samo s potrpežljivostjo, vztrajnostjo in vsestranskim razumevanjem.

Samo svoboda nam daje možnost, da iz mavričnih barv različnih mnenj sami sestavimo enotno misel in izberemo ljudi, ki naj jo predstavljajo.

To svobodo sedaj imamo. Izrabimo jo!

„MISLIM, DA SEM ZASLUŽIL MIR NA STARA LETA...“

Nekega dne, okrog 20. aprila 1945, me je poklical po telefonu tedanji predsednik Posvetovalnega odbora za dosego socialnega miru. Svetozar Hribar (ta odbor je bil naslednik spojenih Delavske protikomunistične akcije in Protikomunistične akcije delodajalcev) in mi dejal: „Danes ima general Rupnik svoj rojstni dan (morda je bil god, natančno se ne spomnim). Ali se ti ne zdi primerno, da mu greva voščiti?“ Odgovoril sem mu, da se mi zdi prav in odgovorila sva se za uro, kdaj se snideva na pokrajinski upravi.

Ko sva prispela do salona, kjer je general Rupnik sprejemal goste, sem opazil, da je bil o najinem prihodu že obveščen. V hitrici se je opravičil nekim nemškemu gostom in vzel čas za naju. Jaz sem mu kot tajnik organizma, katerega sem predstavljal, izrekel čestitke, nakar naju je povabil k posebni mizi, kjer smo sedeli sami trije, in nama lastnoročno natočil. Trčili smo na zdravje po stari slovenski navadi, nakar se je pričel približno naslednji razgovor:

Svetozar Hribar: „Gospod predsednik, člani našega odbora, pa tudi delavci in podjetniki na splošno žele malo vedeti o dejanskem političnem položaju. Ali nama lahko poveste kaj iz tega področja?“

General Rupnik: „Prav lahko in z velikim veseljem. V svrhu nemotnega razvoja slovenskega naroda sem baš včeraj sklenil

(morda je rekel „podpisal“, pa nisem siguren) sporazum z generalom..... (imena se ne spomnim, ker ga nisem nikdar do takrat slišal, sem pa popolnoma gotov, da je bil priimek srbskega ali pa ruskega izvora).

Svetožar Hribar: „Gospod predsednik, oprostite odkrito vprašanje, kaj boste pa vi storili, ko pride do zloma?“

General Rupnik: „Mislim, da sem vse življenje pošteno delal za svoj narod in da se mi ni ničesar bati. Mislim, da sem zaslužil mir na stara leta! Rad bi se umaknil kam, kjer bi čisto zasebno in nemoteno preživel starost. Upam, da bodo nove oblasti, kakršne koli pač bodo, to uvidele in mi ne bodo delale zaprek. (Iz tega bi sledilo, da ni mislil na odhod iz domovine.) Le to ne vem, kam naj bi se podal, ker sem praktično brez sredstev...“

Svetožar Hribar: „Gospod predsednik, že zdaj v prisotnosti tajnika POSZDSM slovesno izjavljam, da vam je na razpolago moja letoviška vila v Krki na Dolenjskem, za ves čas, dokler jo boste hoteli rabiti...“

Generalu Rupniku je pritekla po licu debela solza in kakor, da bi ga hotelo biti sram te čustvenosti, nama je v nekem nerazumljivem šepetanju podal roko.

MAKS JAN, Argentina

Revolucija X. socialnega dne

(Buenos Aires, 12. avg. 1962)

1. Življenje v družbi se stalno obnavlja, eni prihajajo, se rodijo, drugi odhajajo, umirajo. V vsakem trenutku in vedno so prisotne tri generacije, to je mladost, zrelost in starost.

2. Sodelovanje generacij vsake človeške skupnosti je neobhodno potrebno. Brez njega ni urejenega življenja, zaželenega napredka in socialnega miru. Zato je dolžnost vsake in vseh generacij, da to sodelovanje iščejo in ga uresničijo.

3. V vsakdanjem življenju je sodelovanje generacij včasih težko. Različnost okolja in dobe, v kateri se je vzgajala vsaka izmed njih, jim je vtisnila močne posledice, ki se izražajo v mišljenju, dejanjih, vrednotenju in pojmovanju življenja in družbe na splošno. Zato sodelovanje zahteva obojestranskih žrtev, potrpljenja in odpuščanja.

4. Starejši generaciji morata mlajši izročiti narodna in verska izročila, tradicijo, delo in ustvaritve preteklosti. Truditi se morata za urejeno življenje v družbi in take socialne, gospodarske, kulturne in нравne življenjske pogoje, da se bo mladi rod lahko času in potrebam primerno vzgojil, pripravil za življenje in bo obenem tudi čimbolj zavarovan pred težavami bodočnosti. Potrpeti morata z revolucionarnostjo, nestrpnostjo in nepočakanoostjo mladih, učiti jih z zgledom delavoljnosti ter uravnavati mladostne sile in idealizem k idealom in ustvaritvam trajne vrednosti.

5. Mlajša generacija mora spoštovati starejše, ker iz tega izhaja lastna sreča bodočnosti. Sprejeti mora preteklost in na njenih zdravih temeljih graditi novo. Staro je treba spoštovati in izpopolnjevati z novimi izsledki. Zavedati se moramo, da je poznanje preteklosti predpogoj za nove ustvaritve. Staro še vedno preliva v novo. Kdor ne gradi na starem, ostane na stopnji primitivcev in ne more napredovati. Izročeno dediščino je treba izpopolniti, postaviti na raven sodobnosti ter se pripraviti s čutom odgovornosti na čas, ko bo treba vso duševno, нравno in tvarno bogastvo izročiti poznejšim rodovom.

6. Treba se je izogibati borbe. Zgodovina nas uči in tudi naša daljina in bližnja preteklost nam kažeta, da je borba med generacijami škodljiva. Kot v vseh težavah je tudi tukaj treba iskati moči in solidarnosti s pomočjo vere, ki je najmočnejša življenjska vez, skupen zaklad vseh tistih, ki hočejo hediti po poti, ki vodi k Očetu človeštva.

7. Sodelovanje generacij v slovenski izseljenski skupnosti je še posebej izrednega pomena. Tega se moramo vsi in vsak zavedati in po tem uravnavati postopanje in udejstvovanje.

8. Starejši generaciji morata posredovati narodnost, vero, izročilo, zgodovino in kulturo mlajšim rodovom. Velik greh imajo vsi tisti, ki to dolžnost zanemarjajo. Mladini je treba nuditi možnost in priložnost, da se bo lahko s tem seznanila in tudi sprejela. Treba je pripraviti take pogoje in okoliščine, da bo to mogoče sedaj in v bodoče. Temu naj služijo organizacije, domovi, tiskana in govorjena beseda.

9. Mladi rod, ki raste in se vzgaja v tujini, se mora zavedati, da mora svoje znanje in poznanje življenja graditi na temeljih, iz katerih je vzklilo njihovo življenje, to je slovenskih. Zato mora sprejeti in spoznati besedo, kulturo in vero svojih očetov, jo ohraniti, dopolniti, ker le to pomaga k ustvaritvi trdnih temeljev za poznanje kulture in vrednost družbe, v kateri živi. Tako se bodo vzgojili v uravnovesene osebnosti in uveljavili v tujem svetu, v ponos sebi in narodu, iz katerega so izšli. Tudi sami morajo sodelovati, pomagati in prispevati k izpopolnitvi ter ohranitvi ustanov, ki jih nudi narodna skupnost.

Pomembno spoznanje in priznanje

„Revščina je rodovitna njiva za komunizem. Tistemu, ki je padel v revščino, se mora pomagati iz nje, sicer se bo našel komunizma.“

To je že skoraj dve deceniji stara teza svobodnega sveta z Zedinjenimi ameriškimi državami na čelu, na podlagi katere so razdeljene že težke milijarde dolarjev med pomoči potrebne narode v prepričanju, da se dela dvakrat dobra stvar: pomaga se revežem in odganja komunizem.

Da je dobro delo, ni prav nobenega dvoma. In tudi tisto drži, da se komunizem najbolj razmnožuje tam, kjer je beda. Glede pričakovanja, da bo z odpravo revščine prenehala tudi komunistična nevarnost, pa tisti, ki komunizem pozna v dušo, ne more izraziti svojega strinjanja.

Mar ni bilo pri nas primerov, da so sinovi in hčere premožnih staršev bili zagrizeni komunisti, da so bogatini gmotno podpirali partizane in jim ubogljivo plačevali odmerjeni „davek“, medtem ko je v vrstah protikomunističnih borcev velika večina bila prej slabo kot dobro gmotno situirana !

Ceprav komunizem oznanja materializem, je v svojem bistvu idealističen. Postavil si je cilje, ki jih ne bo nikdar dosegel, ker so neostvarljivi na tem svetu, in vendar najde ljudi, ki se do blaznosti navdušujejo za te nesmiselne cilje in se mu izročijo z dušo in telesom. To so idealisti. Idealista pa ne moreš podkupiti. Komunist-idealista bo sicer brez predsodkov sprejel darilo od kapitalista, kajti komunistična morala mu dovoljuje, v duši pa se bo režal „neumnemu“ darovalcu.

Za komunizmom pa gredo tudi trume oportunistov, ki jim komunistična dogma ni mar, pač pa lastna koža. Le-ti vidijo v komunizmu moč, ki naglo raste in napreduje ter grozi. Računajo: „Če komunizem zmaga, mi je zagotovljeno življenje in morda še kakšna dobra služba v nameček. Če pa komunizem prepade, se mi tudi ne bo nič hudega zgodilo, ker demokracija ne ubija in ne ropa.“

Tudi komunistični sopotnik bo sprejel brez pomislekov „kapitalistično“ pomoč in se skupaj s komunistom-idealistom na široko smejal „kapitalističnim bedakom“, ki krepijo svoje sovražnike, da bodo jutri lahko z večjo silo zamahnili po njihovih glavah.

Komunista-idealista lahko spreobrne samo splošen in popolen zlom komunizma v svetu. Drugega zdravila zanj ni, vsaj za večino njih ne.

Toda proti tej komunistični eliti, dejanskemu nosilcu komunizma, obstoja možnost posredne akcije. Vemo, da se regrutira predvsem iz vrst učeče se mladine. Oslabiti mu, če že ne presekatati dotok teh po-

mlajevalnih moči, bi bil za komunizem najhujši udarec. Mladine pa ne bomo obvarovali pred komunizmom z darili, marveč s *poukom*.

Komunistični sopotnik bo zatajil svoje „simpatije“, kakor hitro se prepriča, da komunizem ne more zmagati. Zato je potrebno, da svobodni svet pokaže svojo moč in sposobnost ne samo na vojaškem in na gospodarskem področju, marveč tudi — in to prav posebno — v svoji politično-diplomatični dejavnosti. Moral bi prevzeti *iniciativo* v takozvani hladni vojni, ustvarjati presenečenja komunizmu in potisniti ga v obrambo.

Gospodarska pomoč potrebnim more igrati pri tem le vlogo *pomožne* akcije.

Ne malo je že bilo sugestij v tem smislu od raznih ljudi raznih narodnosti in iz raznih družabnih slojev. Toda vsa ta mnenja in predlogi so žal zadeli vedno le na gluha ušesa meročajnih in ostali glas vpijočega v puščavi.

Spričo tega je razveseljiva in izredno pomembna ugotovitev, ki jo je podal J. C. Robertson, član federalnega odbora za federalni rezervni sistem v Zedinjenih državah, v svojem govoru na zborovanju bankirjev v Washingtonu prve dni januarja letos. Imenovani ameriški politik je pred kratkim prepotoval vso latinsko Ameriko in pri tem prišel do spoznanja, da *zboljšani gospodarski položaj sam še ne zastavlja komunističnega prodiranja*. Dokazi za to so najbolj očitni v Venezueli, kjer je bruto dohodek po osebi nad 600 dolarjev, najvišji v latinski Ameriki in tudi višji kot je v nekaterih delih Evrope. „Venezolanski poizkus uničuje zamisel, ki so jo gojile Zedinjene države: da se ljudstvu pomaga do večje politične varnosti, če se ga odstrani iz koč in se mu dajo na razpolago zdrava in poceni stanovanja“, se je izrazil dobesedno J. C. Robertson in nadaljeval: „Po mojem mnenju bi na listi zdravilnih sredstev morala biti na prvem mestu *reforma idej in duha*. Ali kar mi povzroča največ skrbi, je to, da mi zares ne vemo, kaj bi se tu moralo ukreniti.“

Torej je, hvala Bogu, le nekdo od odločujočih v svobodnem svetu prišel do pravih spoznanj in sklepanj, da se komunizem ne zaustavlja samo z materialnimi sredstvi, temveč da so za to in pred vsem potrebna tudi duhovna sredstva.

ne vedo, kako organizirati duhovno borbo proti komunizmu. Tudi nismo slabe volje zaradi tega. Nasprotno! V odkritosrčnosti te izjave

Niti najmanj nas ne preseneča njegovo priznanje, da Amerikanci namreč slutimo zdrav začetek novega procesa, katerega rezultat bo — tako upamo — svetovna protikomunistična duhovna fronta, na katero protikomunisti že toliko časa čakamo.

Don Torcuato, 16. januarja 1963.

Radivoj Rigler

„Svojim mrtvim prijateljem s Turjaka, na dvajseto obletnico“

se glasi posvetilo, ki ga je napisal pisatelj *Karel Mauser* na čelo svoje velike trilogije iz naših okupacijskih in pookupacijskih dni pod naslovom LJUDJE POD BIČEM. Je to zdaj največji že napisani emigracijski roman po obsegu časa in strani iz naših sivih dni, kajti v celoti bo imel več kot 1200 strani! Vsak del 400 strani in še več. Po zasnovi je podoben Kociprovemu *In svet se vrti naprej...*, vendar je Kociper obstal pri prvi knjigi in piše drugo, dočim je Mauser trilogijo končal. Začel jo je pred štirinajstimi leti z novelo istega imena, ki nikdar ni izšla knjižno, pač pa v podlistkih; toda ko je končal drugi in tretji del, je tega prvega napisal znova in ga notranje spravil v sklad z ostalimi deli. Zdaj, ko dajemo ta prvi del v tisk, ga z veseljem naznanjamo naročnikom in prijateljem slovenske knjige z željo, da bi čim več ljubiteljev slovenskega branja pritegnil med naše naročnike.

Je to zgodba učiteljice Silve, hčerke iz liberalne ljubljanske družine, ki pa je poslana v Podbrezje na novo učiteljsko službo. Je že zaročena z veletrgovčevim sinom Blažem, Ljubljančanom. Nadučitelj v Podbrezju pa je Viktor Žalar, idealen mladenič kockevskega kova, katerega idealizem Silva s početka samo občuduje. Tako so postavljene in označene osebe tik izpred vojne, ki potem razvijajo svoje usode skozi vso okupacijsko dobo. Vsak na svoj način, vendar pa je vsem trem skupno to, da so vsi simpatizerji OF in so vsi trije na svoj način ključeni v njo. Pregnanje s Podbrezj ob prihodu Nemcev. pa potem životarjenje pod italijansko Ljubljano, ko je eden za hlapca, drugi za šiviljo, tretji pa med prvimi odpeljan v Gonarc. Tam se znajdeti skupaj Blaž in Žalar in ob njima se razvijajo podobe gonarskega taborišča, kjer nastopa tudi Mauserjev prijatelj pesnik Balantič. Prav Gonars postane usoden za Silvino tragiko. Ko „intervenira“ za „zaročenca“ Blaža pod pritiskom njegovih staršev, jo zapelje italijanski colonelo. Tako za ceno svoje časti reši fanta, do katerega ji je vedno manj, zlasti še potem, ko jo navaja k splavu. Ko Blaž odide v partizane, Žalarja pa po italijanski okupaciji odpeljejo v Dachau, dozoreva v samoti ob hčerki, ki ji čez leto umrje. Obdaja jo nova ljubezen od strani čitelja Jerovška, toda ona je sama zase, pogreznjena v svoj duhovni problem: zaročenec ji je tuj, Žalar obsoja „podoben primer“, ki mu ga je kot nesvojega opisala, Jerovšku pa ne more slediti. Ta njen problem je tako globoko pōdan, da se vidi, da je vse okolje štirih vojnih let samo ozadje psihologije

„učiteljive Same“ in „dekle Ančke“, ki po vrnitvi Žalarja iz Dachaua po zlomu 1945 ne more obstajati ob njem, ki ga ljubi, v Podbrezju, kamor jo znova nastaviijo, ter se preseli na Dolenjsko.

O drugem delu nočem povedati več kot to, da se ob istih osebah odpirajo novi pogledi, doslej zastrti, na dogodke na Dolenjskem za časa vaških straž in domobrancev, Turjaka in komunističnih sodišč, pa tudi že povojnega uvajanja komunističnega sistema ter končno pokelja vrnjenih domobrancev... Vse to kot ozadje notranje duhovne drame, ki jo veže učiteljica Silva v celoti skozi vse tri dele „veleromana“, rekli bi, skioptičnih podob strašnega in čudnega kalejdoskopa zmedenih okupacijskih in že pokupacijskih dni.

Danes naznanjamo ta roman, ki bo izšel še to jesen z namenom, da zainteresiramo zanj vse Slovence, ki so trpeli zaradi teh in takih dogodkov, ki jih epično nazorno, v lepi slovenski besedi, živahno in psihološko poglobljeno pa z resnico osebnega pričevanja opisuje naš zamejski „domačinski“ pisatelj Karel Mauser, gotovo napriljubljenejši in najbolj brani emigracijski pripovednik.

Naj bo ta reprezentativna zgodba dobe, ki jo je sleherni slovenski emigrant doživljal po svoje, v slednji slovenski hiši potomcem oglevalo našega boja in očiščevanja, nam, nje soudeležencem v opomin, vsem mrtvim znancem pa v *spomin*, kot jim trilogijo posveča tudi pisatelj sam.

(Iz Glasa Slov. kulturne akcije, 15. 3. 1963)

Papeška okrožnica MATI IN UČITELJICA se dobi v slovenskem prevodu v: Dušnopastirska pisarna, Ramón Falcón 4158, Buenos Aires — 60 pesov; pri trvdki Familia, Cleveland in v Slovenski pisarni v Toronto — 1 dolar.

BRALI SMO

KRALJEVA DEDIŠČINA

(Nadaljevanje)

„Kako pa mislite, da se bodo tepili?... Orožje, ki ste ga poslali, ni zadostno niti za oborožitev ene same patrulje,“ sem dejal. Churchill je vztrajal na svojem, da bodo Britanci odvzeli pomoč, ako zvedo, da je Mihailović napravil nove dogovore z Nemci. „V čem je pa potem sploh razlika?“ sem nadalje spraševal, „saj go doslej tudi niste podpirali.“ Ostal mi je vtis, da so Churchillovi pogledi na politično in vojaško situacijo v Jugoslaviji in na obe uporniški gibanji sloneli na netočnih informacijah. Zdelo se mi je tudi, da je slika, ki si jo je ustvaril o Titu, dražila njegov bojeviti duh. Povedal sem Churchillu, da — kolikor sem slišal — Titove akcije proti sovražniku niso posebno učinkovite, da so pogosto brezglave, prinašajoč več izgub kakor uspehov in da je mnogo civilnega prebivalstva treba šteti med žrtve... dokazati sem hotel, da je gverilska vojna precej drugačna kot redno vojskovanje in da je njen cilj: napraviti čim več škode mogoče sovražniku in čim manj izgub in posledic prebivalstvu. Churchill ni bil prepričan, a se je vseeno zahvalil za moje informacije. Zatem sva razpravljala o mojem odhodu v Kairo... in zdelo se mu je prav, da grem tja in čakam nadaljnji razvoj dogodkov na Sredozemskem področju.“ (127)

„Pred odhodom v Kairo sem dvakrat govoril na BBC oddaji za Jugoslavijo, in to na lastno pobudo, ker govorov nisem oddal v pregled moji vladi. Prvi govor je bil za časa Trifunovićeve vlade, drugi pa med Purićevo. V obeh govorih nisem omenil niti Mihailovića niti Tita, ampak sem govoril samo o jugosl. patriotih, ki so se aktivno upirali in škodovali sovražniku, upajoč, da ju bom na ta način združil v skupnem naporu. Strogo sta me obe krili v naši vladi kritizirali. Kljub temu sem skušal napraviti podoben govor v Kairu. Predsednik vlade in jaz sva bila odločno proti odpustu Mihajlovića in sem to povedal Edenu pred odhodom. (Churchill je bil tedaj v Kanadi). Ali Eden ni poznal Churchillovih načrtov ali pa z njimi ni bil sporazumen, odr. je Mihajlovićevo karto držal za vsak slučaj, ne vem. Vsekakor je dejal, da je Mihajlović „all right“. Svetovali smo Edenu, da bi bilo primerno zasedi otok Vis, ki je bil strateško koristen sredi Jadrana in ravno prav oddaljen od jugoslovarske obale. Službi bi lahko kot odlična baza za nadaljne operacije ob okupirani jugoslovanski obali. Eden je odgovoril, da bi nas Nemci lahko izbombardirali ali pa rametali padalcev, da bi nas zajeli, vendar je temeljito pogledal na zemljevid. Z zadostnim razlogom sem se kasneje spominjal njegovega nasmeška, ko so nekaj mesecev zatek otok Vis oddali meri nič tebi nič Titu.“ (128)

„Ko smo bili že dva dni na vožnji (v Egipt, op. prir.) je britanski poslanik Stevenson oddal dr. Puriću osnutek govora, ki naj bi ga jaz imel

preko kairskega radia ob prihodu. Purić mi ga je takoj prinesel in skupno sva ga pretesla. Tekst je podpiral samo Mihajlovića, kar me je silno presenetilo. Vendar pa so me Britanci ob prihodu v Kairo prosili, naj bi se v govoru izognil sleherni omembi Mihajlovića. Purić in Stevenson sta se vedno dobro razumela, a sta sčasoma dosegala vedno manj sporazumnosti ob predloženih problemih. Stevenson je bil ves čas tak, kakor da bi bil za podpiranje Mihajlovića. Mihajlović pa nam je pošiljal telegrame, sprašujoč nas, kdaj bo nameravano zavezniško izkrcanje. Osvobodil je že posamezne predele ob obali po italijanskem premirju in je čakal zaveznike. Stalno smo zato nadlegovali Stevenzona za odgovor Mihajloviću, a ga nismo dobili... Po prihodu sem imel govor in vključeno je bilo poglavje o spornih točkah glede Mihajlovića. A tega poglavja v letakih, odvrženih nad Jugoslavijo, ni bilo.“ (129)

„Srečal sem tudi feldmaršala Montgomeryja... mnenja je bil, da je načrt o novi solunski fronti nemogoč, ker je preveč oddaljen in težko izvedljiv, posebno še, ko imajo zavezniki že krepko mostišče v Italiji. Nisem razumel, zakaj so zavezniki tamkaj tako počasi prodirali. Razložil mi je, da njegove sile niso bile dovolj močne, da pa je tudi težava s preskrbovanjem in dovažanjem rezerv. Če bi imel še štiri divizije, bi bila premoč v korist zaveznikov. Montgomery je bil dalje mnenja, da bi nas Amerika lahko bolj podpirala v Evropi, je pa pošiljala čete na Daljni Vzhod. Bil je tudi mnenja, da je najprej potrebno osvoboditi Evropo in šele zatem vse sile vreči na Vzhod.“ (130)

„Že v začetku leta je Roosevelt predal jugoslovanskim vojaškim silam deset avionov Liberator. Naši piloti so zatem letala odpeljali do Kaira. Ko sem bil jaz tam, sta general Ralph Royce in poslanik Kirk ponovno te avione uradno predala našim silam. Upali smo, da jih bomo rabili v Jugoslaviji v pomoč Mihajloviću. A to ni bila njih vloga. Sporočili so nam, da so v sklopu obrambe Sredozemlja nujno potrebni. Bili so nameščeni v Foggii in so prvič nastopili pri bombardiranju Ploestija v Romu. Niji in kasneje Monakovega. Manj kot polovica se jih je vrnila.“ (133)

V dneh od 13. do 30. oktobra 1943 je bila v Moskvi konferenca zunanjih ministrov. Udeležili so se je Eden, Cordell Hull in Molotov. Na konferenco je Tito poslal svoje zahteve, o katerih je že prej poročal angleškemu generalu, dodeljenemu njegovemu štabu in je zato kot zadnjo točko dodal: „Britski general nas je že informiral, da angleška vlada ne bo vztrajala na podpori kralju in jugoslovanski vladi v begunstvu.“ (134) Zatem pravi Peter II. dobesedno tole: „Na poti v Moskvo se je v Kairu oglasil Eden. Purić in jaz sva šla k njemu in predsednik vlade ga je naravnost vprašal: „Kakšni so vaši politični pogledi glede Jugoslavije?“ „Popolnoma svobodna Jugoslavija,“ je eden odvrnil, „in vrnitev tegale — pri čemer je pokazal name — nazaj na prestol.“ Predsednik vlade je to smatral za zadostno: „To je zame dovolj,“ je dejal. Kljub vsemu smo lahko videli, kako stvari teko. Eden je dejal, da ima poročila, češ da Mihajlovićeva „pasivna resistenca“ izgleda bolj kot sodelovanje s sovražnikom.

Purić je poudaril, da če se že govori o Mihajlovičevi pasivni resistenci kot kolaboriranju, potem se enako lahko isto govori o zastoju prodiranja v Italijo, ukazanjem generalu Wilsonu. Eden je povzdignil glas brez vsake potrebe med razgovorom, isto je storil Purić, ki je dvakrat zahteval, da bi smel osebno govoriti z MacLeanom in mu nikoli ni bilo dovoljeno. Odhajajoč s sestanka mi je Purić dejal, da me bodo v Moskvi prevarili. Očital sem ministru, da je izgubil živce v razgovoru z Edenom, a odvrnil mi je, da je to bilo nujno potrebno in edini način, da pokažemo Britancem, da mi ne bomo nosili moke v njih mlin.“ (134)

Od 22. do 26. novembra 1943 je bila konferenca Roosevelt-Churchill-Čankajšek, in sicer v Kairu. Roosevelt je povabil Petra II. in Purića: „Razgovor je kralju naresel na Mihajlovića in Tita in na vlogo, ki bi jo morala Jugoslavija igrati v vojni. Roosevelt je povedal Puriću, da mu je uspelo pomiriti med seboj De Gaullea in Girauda, in upal je, do bo to uspelo tudi med Mihajlovičem in Titom. Purić je poudaril, da je bilo verjetno lažje pomiriti dva generala iste vojske, kakor pa bo predstavnika narodnih sil na eni in komunistične revolucije na drugi strani. Roosevelt je omenil, da bi spričo italijanske kapitulacije bilo morda najboljša za konsolidacijo razmer dveh nasprotnojučih si gibanj razdeliti Jugoslavijo v dve različni operativni zoni: zahodno in vzhodno. Predlagal je, naj bi Tito kontroliral zahod, Mihajlović pa vzhod, vse pa naj bi bilo podrejeno vrhovnemu komandantu zavezniških sil v Italiji bodisi generalu Alexandru bodisi Wilsonu.“ (135)

Vprašal sem Roosevelta o nameravanem zavezniškem izkrcanju na naši obali, pa mi je odgovoril oklevajoče, da tak korak zavisi od splošne situacije v Sredozemlju. Razložil sem mu, da bi bil to najlažji in najbolj uspešen načrt izkrcanja na dalmatinski obali... „Morali bi napasti Nemčijo tam, kjer je najbolj ranljiva, v takoimenovanem ‘potrebušju Evrope’,“ kakor je Churchill opisal Balkan. Roosevelt je dejal, da bo na zavezniškem sestanku s Stalinom v Teheranu govoril o možnosti skupne zavezniške akcije proti Nemčiji na že določen dan. Bil je tudi zelo navdušen nad uporniškim gibanjem v Jugoslaviji in je omenil, da bo poslal mornariške ofirje k Mihajloviću in „misijo“ k Titu. Kljub temu da sva bila v več točkah drugega mnenja, je Roosevelt poudaril popolno pomoč moji vladi in mi zagotovil, da morem nanj računati kot osebnega prijatelja in zaveznika. Obljubil mi je obisk na poti domov (iz Teherana, op. pr.). Pred teheransko konferenco je Čankajšek poskušal vzpostaviti stik z menoj in mojo vlado. Bil je v podobnem položaju kakor mi in je želel vzpostavitev diplomatskih stikov. Nikdar nam niso dovolili, da bi se z njim sešli. Stevenson in Britanci kakor Amerikanci so bili proti temu.

Konferenca velikih treh zaveznikov v Teheranu od 28. novembra do 2. decembra (1943) je začetek krize v spremembi zavezniške politike, tako usodne napram moji deželi. Že prva točka teheranskega odgovora je določevala, da bodo zavezniki priznali kot vodilno borbeno silo proti Nemcem

v Jugoslaviji Narodno osvobodilno vojsko in da bo partizanom priznan status zavezniške vojske. Tako so uničili in zapustili Mihajlovića.

Med tem je Tito, ki je bil sila na tekočem o razvoju dogodkov, sklical drugo zasedanje AVNOJ-a... v Jajcu 29. novembra. Začasna vlada pod predsedstvom Tita in predsedništvom dr. Ivana Ribarja kot šefa AVNOJ-a je bila oklicana. Med drugimi resolucijami je bila sprejeta tudi naslednja: „AVNOJ je sklenil odvzeti begurski vladi v Londonu pravico govoriti v imenu vlade Jugoslavije.

Kralj Peter in drugi člani Karadžordževićeve dinastije se ne smejo vrniti v Jugoslavijo.

Vprašanje o bodoči obliki države, ali naj bo republika ali monarhija, se odloži do konca vojne.“

Dodatno k temu je bil Tito imenovan za maršala Jugoslavije in komisarja za narodno obrambo.

Dr. Purić je protestiral proti temu dogovoru v izjavi za tisk. Imenoval je komuniste izsiljevalce in dejal, da upa, da bo „naše ljudstvo vedelo, kako ravnati z njimi“. (135/6)

Decembra je potoval skozi Kairo na obisk k Stalinu v Moskvo dr. Beneš, da bi se dogovoril o medsebojni pomoči med Poljsko in Rusijo, ki je bila sklenjena 12. decembra. Purić je obiskal Beneša v Kairu in ga prav neuradno prosil, naj bi v Moskvi poizvedel za mnenje o jugoslovanskem problemu in možnost obnovitve dogovora med Stalinom in mojo kraljevsko vlado. Na povratku je Beneš, ki je prej sicer bil optimist, dejal z obžalovanjem, da se o tem ne splača več govoriti.

Ko se je Eden vračal iz Moskve, nam je dejal, da je Molotov predlagal poslati Titu misijo, ker je Anglija še ni poslala. Eden je odgovoril, da je že misijo poslal in da zato Molotovljeva ni potrebna. Molotov je zatem zahteval, naj se zagotovi izkrcevalno področje, kamor bodo pošiljali pomoč Titu — in to so obljubili. Že decembra je Titova vojaška misija prišla v Kairo, da se pogovori o preskrbi dobav za partizane z zavezniškimi predstavniki. Tedaj smo bili v mestu, a nas niso povabili na razgovore in tudi o njih nismo bili informirani. Ko je Purić to zvedel po naključju, je protestiral. Poslanik Stevenson ga je vprašal, ako bi sprejel delegacijo. Purić je odgovoril, da bi delegacijo sprejel z velikim veseljem, če bi k njemu prišla kot zakonitemu ministru, ne bi pa razpravljajal z njimi kot s predstavniki ločene in vzporedne vlade.

Šef delegacije je bil Velebit in eden od članov časnikar Dedijer, avtor življenjepisa o Titu, zdaj v nemilosti. Prav tako je bil član misije dr. Čubrilović, ki je bil v stalnem stiku z Velebitovo misijo in Sovjetsko legacijo v Kairu. Na vse kripnje se je trudil, da bi uničil Purićevo vlado tako, da bi gotove člane vlade postavil proti predsedniku vlade. Njegov cilj je bil sestaviti protitovsko vlado pod njegovim predsedstvom. Obrnil se je

na več oseb, navajajoč, da govori v mojem imenu, a pooblastila za to ni imel. Velebitovi misiji je uspelo napraviti spore med jugoslovanskimi silami, nameščenimi na Bližnjem Vzhodu, s propagando in drugimi načini.

Prosil sem, da bi smel videti Roosevelta na povratku iz Teherana, a so mi povedali, da je zelo bolan in ne more sprejeti nikogar. Vedel sem, da je sprejel druge ljudi in da ga je morda sram, da bi se z meroj razgovarjal. potem ko me je na teheranski konferenci pustil pasti. Čudilo me je, da je ves čas bivanja v Teheranu živel na sovjetski ambasadi. (136/7).

Vendar pa me je poslanik Stevenson obvestil, da bi me Churchill rad videl 10. decembra, a brez Purića. Šel sem s poslanikom Stevensonom na britsko poslaništvo. Churchill je ležal v postelji, sila utrujen in izmučen. Bil je dokaj slabe volje, vsekakor ne tak, kakor običajno. Ni omenil konference, a začel je debato o Titu. Dejal mi je, da bi Tito moral biti **njegov** človek in da bi se jaz moral vrniti v Jugoslavijo. Odgovoril sem mu: „Ali naj grem takoj?“ „Ne,“ je dejal Churchill, „ne takoj, kajti Tito bi bil kompromitiran. Treba pa bo iti čez šest mesecev. To se mora zgoditi, ako ne iz drugega razloga, že zgolj zato, da preprečimo dogovor med Moskvo in Titom.“ (137/8).

Churchill je svetoval, naj bi se sestal z Deakinom in Macleanom, človekoma, ki sta bila v Jugoslaviji dotlej s Titom. Pristal sem. Še isti dan na večer je Churchill poklical Purića in mu povedal manj razveseljive novice. Ne bo več, je dejal, pomoči Mihajloviću, ampak samo Titu. Purić je poskušal igrati na njegovo vest in mu dejal, da so take stvari kakor zlorabe nad zaveznikom iz leta 1914, ne sme storiti. „Vi ste Churchill,“ je dejal Purić, „in ne pripadate samo Angliji, ampak zgodovini in vsemu svetu in ves svet ter zgodovina vas bosta sodila.“ Churchill je samo odgovoril, da Mihajlović sodeluje z Nemci. Purić je krčevito zahteval dokaz. „Nimam dokazov,“ je odgovoril Churchill, „a vem, da sodeluje.“

Popoldne istega dne sem obiskal majorja Deakina... Pripovedoval mi je o svojem prihodu med uporniške sile v Jugoslaviji pod Titovim poveljstvom in o svojih osebnih vtisih o tem vodji. Hvalil je borbenost in moralo mož in dejal, da predstavljajo veličastno fronto proti Nemcem. Podal mi je tudi grafičen oris svojega življenja med partizani med nemško ofenzivo in svojih dogodivščin v gorah okrog Durmitorja. Deakin je bil zelo protimihajlovičevski in je prinesel na dan obtožbo „sodelovanje z Nemci“. Dejal je, da je na lastne oči videl četnike skupaj z semškimi in italijanskimi četami.

Dve stvari sta bistveno vplivali na Deakisovo mnenje o Titovih četah. Ena je bila ta, da so bili med borci moški in ženske, ki so naredili zaobljubo čistosti, da bodo živeli kakor bratje in sestre med seboj z namenom zedinjenja in utrjevanja njihovega odpora. Druga pa je bila, da partizani niso ničesar jemali civilistom s silo in da je prijazno ravnanje civilnega prebivalstva napram partizanom bilo v popolnem nasprotstvu z zadržanjem na-

pram četnikom. Kar zadeva druge točke sem pripomnil, da moje informacije govore ravno o nasprotnem.

Imel sem vtis, da je bil Deakin resnično prepričan o Mihajlovičevem izdajstvu in odkrit podpornik Tita. Zdel se mi je naiven. Njegovo znanje srbsčine je bilo osnovno. Priznal je, da je imel vtis, kakor da je Tito naklonjen komunistom, da pa partizani, dasi so zgrajeni po komunističnih načrtih, niso izraziti komunisti. Vprašal sem ga, ali so Tito in njegovi partizani vedeli, da je bil on poslan od Churchilla zato, da spoza notranji položaj in moralo borbenih čet. Dejal je, da je to zelo verjetno... Deakin me je informiral o izredni nepriljubljenosti moje osebnosti pri Titu, ki jo je v glavnem pripisoval mojemu podpiranju Mihajlovića. Svetoval mi je, naj odpustim Mihajlovića in mu ukažem, da se njegove čete pridružijo Titu v skupnem naporu premagati sovražnika. Prepričan je bil, da bi samo na ta način jaz ponovno dobil zaupanje ljudstva.

Kmalu za tem sem spoznal Fitzroja Macleana preko poslanika Stevensonsona in razgovor je potekal skorajda po istih kolesnicah kakor z Deakinom. Začudil me je kot samozavestna in silovita osebnost — precej različen v tem od Deakina — in svoje poglede je branil z neuklonljivo silo in prepričanjem. Navdušeno je govoril o Titu, rekoč, da je dober človek in odličen borec. Ker je obvladal naš jezik, je bil sposoben pogledati globlje v gibanje samo. Priznal je, da je Tito komunist, a je bil vendarle mnenja, da je boljše podpirati njega kakor Mihajlovića, za katerega mi je svetoval, naj ga odpustim. Maclean mi je napravil vtis „strogega, molččega moža“. (138/9)

...Tajno smo zbrali orožje in opremo, vključno radio ekipo in vse shranili v mojem stanovanju v Kairu. Nameravali smo odleteti v Jugovijo v „ukradenem“ avionu. ...Končno smo določili dan. Dogovorjeno je bilo za odhod ob pol štirih zjutraj... Na predvečer našega nameravanega odhoda je pa komandant štaba letalstva polkovnik Skrivenić zaslišal poročnika Slobodana Ninkovića, ki bi moral leteti z menoj — in Skrivenić je nakazal, da ve vse o našem nameravanem poletu. Jasno je bilo, da je pri vsej stvari bila neka vrzel in smo zato morali zadnjo minuto spreminiti vse načrte. Odloženo je bilo, da jaz ne bom šel s prvim avionom k Mihajloviću, ampak šele z drugim. (Poročnik Ninković in posadka so odleteli preko Sredozemlja in se o njih nikdar več ni ničesar slišalo. Op. pr.)

Telegram, ki sem ga poslal Mihajloviću, preko Carigrada o tem odletu, je v redu prispel. Veliko žalost mu je moralo povzročiti dejstvo, da posadka ni mogla prispeti. Potem ko je bilo jasno, da se je ta načrt izblinil v nič, sem oklevajoče sklenil opustiti ga spričo občutka neopravičljivega povečanja zavezniških simpatij napram Titu in naraščajočega ukinjevanja pomoči Mihajloviću... Dalje mi je vzelo pogum za pripravljenje novih načrtov stalno zasledovanje mojega gibanja s strani angleške policije. (140/1).

(Bo še)

BORCI PIŠEJO

Dragi urednik!

V 2. številki letošnjega „Vestnika“ si pod poglavjem „Borci pišejo“ na str. 45—46 priobčil pismo dopisnika, ki ima „pač močne razloge“, da ne upa s polnim imenom na dan, ampak se je skril za začetnici J. Š. — Škoda samo, da nisi priobčil tudi prvih stavkov, ki „so šli v arhiv“, kakor mu sporočaš pod poglavjem „Urednikov bunker“ na platnicah. Tako bi vsaj uganili, v katerem grmu tiči zajček... Če bi v tistih stavkih kakšen delež doletel tudi mene, veš, da znam po potrebi včasih celo preveč prenesti, pa seveda tudi — odgovarjajoče reagirati, kakor boš v kratkem videl...

Tudi jaz se ne mislim spuščati v nikakšno polemiko, ker bi z anonimnim dopisnikom bila zares povsem nesmiselna. Samo bralcem* „Vestnika“ sem dolžan nekatera pojasniti, v kolikor se je tvoj dopisnik obregnil tudi vame.

1. — Pisec omenja nekakšen *moj* članek v št. 7. 1962 „Vestnika“. Že to ni točno. V imenovani številki „Vestnika“ ni nikakšnega *mojega* članka. Pod naslovom „Priča“ sem tam samo priobčil *dokument h gradivu za raziskovanje in vrednotenje vzrokov naše tragedije*; to je v slovenščino predstavljeno pričevanje ruskega majorja G. Grinjeva, kakor je izšlo v knjigi ruske publicistke Ariadne Deljanič „Wolfsberg — 373“. Jaz sem zapisal le začetne spremne vrstice o knjigi in piscu pričevanja, da bi bralci sploh vedeli, kdo je, in pa „opombe, besedilo v oklepajih in pod sliko“, kakor si na koncu iz ne vem kakšnega tehtnega razloga pristavil ti. Ne samo jaz, tudi mnogi drugi, ki jim je ta tvoja pripomba vzbudila pozornost, ker je bila nenavadna in je običajno v „Vestniku“ nismo zasledili, smo bili mnenja, da si se pač kot odgovorni urednik moral opravičiti in pokriti... Pred kom? Zaradi česa? Pred in po tem smo namreč brali v „Vestniku“ vrsto pravih natolecevanj, podtikanj in obdolžitev ter očitnih izmišljotin, pa v nobenem slučaju nisi podvzel slične varnostne mere... (Bolje bi bilo, da bi se bolj pozanimal za tiskovne napake, ki jih prav v tistem prispevku kar mrgoli).

* Prosim te, ne popravljalj! Zapisal sem zavestno „bralci“, ker mi — navzlic diktatu sestavljalcev novega pravopisa — poleg drugih razlogov tudi logika brani pisati drugače. Ali pa naj proglasijo dekret, da moramo po kranjski fonetiki začeti pisati tudi: sem brav, sem brava itd. Mogoče bomo tako napredovali do one škofjeločanke, ki se je pritoževala, da ji je „mojškra rokale zašiva“.

2. — Na naših čisto notranjih razmerah nezainteresirani in zato nepristranski očividci in soudeleženci, ruski major G. Grinjev, v št. 7, leto 1962 „Vestnika“ priobčenem pričevanju popisuje *načrt* generala Rupnika za konec vojne. Prav zato, ker major G. Grinjev priča o *načrtu* generala Rupnika, je v dokumentu h gradivu za *raziskovanje in vrednotenje* vzrokov naše tragedije polno in¹ačie „ako bi bilo itd.“, kar tvojemu dopisniku ne da miru. Načrt je namreč vedno vezan na pogoje. Zato pa je — načrt. Tudi če delamo načrt za izlet, moramo misliti, kaj bomo storili, če bi deževalo, ako bi si kdo izmed udeležencev spahnil gleženj itd. Na to *pogojnost* je vezan tudi čisto tehnični načrt za gradnjo našega bodočega doma. Ako bi imeli na razpolago toliko denarja, bi bila hiša takšna in takšna. Ker pač nimamo toliko denarja, je hiša drugačna, kot bi lahko bila. Ako je ozemlje vlažno, mora biti že v načrtu predvideno, kako bo treba vlago izolirati. Ako bi si morali iti služiti življenje na potresno ozemlje in ako bi si tam hoteli postaviti novi dom, bi žq v načrtu morali predvideti, kako naj bi bila hiša zgrajena itd. General Rupnik pa takrat ni pripravlj¹al načrt za kratek izlet na Koroško, da bi poželeli ljublj¹enim Angležem dobrodošlico. Tudi ni pripravlj¹al načrta, kako naj bi bila urejena slavnostna dvorana ljubljanskega Tabora, v kateri je dne 3. maja 1945. leta zasedal — suvereni slovenski parlament. General Rupnik je tiste mesece, dneve in noči snoval načrte, kako rešiti slovenski narod s čim manjšimi ali vsaj drago plačanimi žrtvami iz strahotne kataklizme, ki je pošastno legla nanj. Pri tem je več kot logično, da se mu je morala poroditi vrsta pogojnih in¹ačie. Čim več pogojnih in¹ačie „ako bi bilo“ itd. torej tvoj dopisnik najde v pričevanju ruskega majorja o Rupnikovem načrtu za konec vojne, je vsaka taka in¹ačie en dokaz več, kako natančno je bil načrt premišljen in pripravlj¹en. Prav zaradi tistih in¹ačie „ako bi bilo itd.“ v Rupnikovem načrtu bi bilo ob koncu vojne pri nas marsikaj drugače, kot je bilo, ako ne bi 3. majski Narodni odbor Rupnikovega načrta raztrgal in uveljavil svojega, ki je temeljil edino in izključno na *eni sami* pogojni in¹ačici: Ako bi bila angleška politika zares takšna, kot so želeli in sanjali v — suverenem 3. majskem parlamentu združeni slovenski politiki. Pa, žal, ni bila! Prav zato je pričevanje ruskega majorja G. Grinjeva zelo važen dokument h gradivu za *raziskovanje in vrednotenje* vzrokov naše tragedije.

3. — Temu dokumentu skuša tvoj dopisnik tudi zrahljati pomembnost in težo s citatom neke izjave o taktiki umikanja pred komunisti v predavanju bivšega Nedičevega ministra Vasiljeviča v Italiji leta 1945. Tudi ta pripomba tvojega dopisnika je popolnoma ponesrečena. Nisem bil v Forliju in tiste Vasiljevičeve izjave nisem slišal; pa tudi bral je pred odkritjem tvojega dopisnika nikjer nisem. Zato ne morem trditi ne da je resnična, ne da je vsaj pohabljen¹a. Osebn¹o zelo dobro poznam ing. Milosava Vasiljeviča, vidnega člana Ljotičevega pokreta „Zbor“, ki je bil v Nedičevi vladi. Če tvoj dopisnik misli na tega

istega g. Vasiljevića, mu lahko povem samo to, da sem se v svojem življenju s tem gospodom mnogo pogovarjal o naših problemih, da sem ga tudi mnogokrat slišal govoriti v zasebni družbi in tudi javno, pa da sem tudi mnogo prebral, kar je pisal. Toda nikdar nisem ne slišal, ne bral ničesar, ki bi bilo podobno temu, kar je citiral tvoj dopisnik. Sicer pa ni moja, ampak Vasiljevićeva stvar, da jo pojasni, če bo zanj zvedel in se mu bo zdela vredna pojasnila. Pa četudi je izjava takšna, je v zvezi, v kateri jo omenja tvoj dopisnik, brez vsakršne najmanjše vrednosti in zato neumestna. Ko so bili dobrovoljci iz Nedićeve Srbije tiste mesece, v katerih je general Rupnik pripravljala svoj načrt za konec vojne, pod poveljstvom *gen. Koste Mušickega* na Slovenskem, se pred partizani niso nikjer in iz nikakšnih taktičnih razlogov umikali. Tega dejstva ne bo mogel ovreči nikdo, kaj šele tvoj dopisnik! O tem pa, kako so gledali v Nedićevo Srbijo na problem partizanstva navzlic temu, da „je obstojala prijateljska pogodba med Sovjetsko zvezo in kraljevino Jugoslavijo“ in kako so zaradi tega „uporabljali taktiko umikanja“ pred partizani, bo vsakdo, ki ga zanima, našel obilico vse drugačnih dokazov, kot je izgubljen citat tvojega dopisnika — poleg premnogih drugih virov — tudi v knjigi Boška Kostića „Za istoriju naših dana“, v knjigi Br. M. Karapandžića „Kočevje, Titov najkrvaviji zločin“, v knjigi o generalu Nediću, v spisih Dimitrija Ljotića, v letnikih Münchenske „Iskre“ itd. itd. itd. (Srbi imajo o tistih časih vse drugačno literaturo kot mi in jo imajo tudi vse drugače obdelano kot mi.) Taktiko umika brez borbe je pri nas zapovedalo samo 3. majskemu Narodnemu odboru poslušno poveljstvo zaradi njegovega zaslepljenega upanja v Angleže.

4. — Da tvoj dopisnik tudi „nikjer ni zasledil pisanja o naporih za združitev vseh protikomunističnih sil v enotno organizacijo proti Titu v zadnjih mesecih vojne“, dokler ti nisem jaz poslal pričevanja ruskega majorja G. Grinjeva o Rupnikovih načrtih in tozadevnih naporih, kajpak ni ne njegova, pa tudi ne moja krivda. Ne tvoj dopisnik, ne ti, pa tudi slovenski narod še za mnoge, mnoge stvari ne vedo! Lahko pa bi jih poznali vsaj že 1960 leta, če bi konzorcij „Vestnika“ takrat za 15-letnico naše tragedije izdal knjigo mojih, z dokumenti opremljenih spominov osebnega tajnika in adjutanta prezidenta generala Runika. Pa je ni!

5. — Da bi v to zadevo prilil več jasnosti, tvoj dopisnik hoče doprinesti celo svoj delež za zgodovino. Pravi namreč, da se *spominja* nekega sestanka v drugi polovici aprila 1945 v Ilirski Bistrici med *gen. Damjanovićem*, *gen. Rupnikom*, *polk. Krenerjem*, *polk. Kokaljem*, *gen. Parcem* (revež se je najbrž v grobu obrnil, ko ga je tvoj dopisnik naredil za generala hrvaških domobranov!), *Ljotićem*, *gen. Mušickim*, *vojv. Djukićem* in *vojv. Jevdjevićem*. Sedaj mi je še bolj žal, da se tvoj dopisnik kljub „močnim razlogom“ ni podpisal. Moral je namreč

biti v tistih časih silovito „visoka živina“, ki se je najbrž tega sestanka tudi udeležil, da se ga lahko kar tako enostavno — *spominja*. Jaz, ki sem kot osebni tajnik in adjutant prezidenta gen. Rupnika po službeni dolžnosti moral povsod spremljati in voditi zapise o programu njegovih obiskov in temah razgovorov, za ta sestanek prav nič ne vem. Zato bi najbrž tudi zgodovina bila zelo hvaležna, če bi tvoj dopisnik s polnim imenom in natančno pojasnil ta svoj — spomin. Tako naravnost *spominjati* se nečesa, kot pravi tvoj dopisnik, pomeni namreč, da je moral biti na dogodku neposredno soudeležen. Sicer bi moral zapisati, da mu je ta in ta oseba to in to povedala, kakor se *spominja*, in bralci bi vedeli, da mu je nekdo natvezil. Tako pa tvezi on sam nekaj, česar mu pri najboljši volji tudi še živeča Krenner in Prezelj ne bosta mogla pojasniti, ker ni res. Gen. Rupnik je tam okrog (Trnovski gozd, Idrijski kot itd.) hodil že 26. in 30. marca 1945. leta na čelu svojih čet, ko je po mnogih naporih končno dosegel, da je prišlo do tega sunka, kjer so domobranci že skupaj s srbskimi (dobrovoljci in četniki) in ruskimi edinicami očistili ozemlje, ne pa šele koncem aprila, da bi se razgovarjal z gospodi, ki jih tvoj dopisnik omenja. Po mnogih stikih z različnimi osebnostmi, ki jih tvojemu dopisniku pač ni bilo težko enostavno naštet, je po tem pohodu potem zares prišlo tudi do neposrednega formalnega razgovora med gen. Rupnikom, gen. Damjanovićem in drugimi, o čemer je tvoj dopisnik najbrž slišal nekaj zvoniti, ker iz logičnih razlogov v javnost ni smelo priti, toda ne šele koncem aprila, ampak v noči od 7. na 8. aprila 1945. leta, in ne v Ilirski Bistrici, ampak v Rupnikovi vladni palači v sredi bele Ljubljane. Koncem aprila (dne 28.) je bil sestanek med gen. Rupnikom in poznejšim 3. majskim Narodnim odborom v škofijskem dvorcu, kjer so slovenski politiki zahtevali prezidentov odstop in iznesli svoj koncept, ki je porušil vse dotedanje Rupnikove napore in prekrižal vse njegove načrte, pa v zameno slovensko narodno vojsko odpeljal — do Vetrinja...

Dragi urednik! — Zgodovina je resna stvar in z zgodovinskimi dejstvi ni mogoče šušmariti. To skušaj dopovedati tvojemu anonimnemu dopisniku, pa tudi vsem drugim, ki so že in ki še bodo pisali o tisti naši dobi. Treba je pisati! Mi v primeri z drugimi narodi nimamo še ničesar resnega objavljenega. Toda vsakdo naj piše, kar zares ve, kar je zares doživel in predvsem, za kar ima *dokaze*! Samo dobra vera v svobodnem izražanju, na kar se sklicuje tvoj dopisnik, tudi pri najboljši volji in najbolj vzvišenih namenih namreč za *zgodovino* še davno ni zadosti! V dobri veri namreč lahko nasedemo tudi lažem, ki nam jih je kdo iz premišljenih namenov podtaknil. V dobri veri bi mogoče kdo lahko ocenil kot zgodovinski podatek celó pisanje Franca Bajleca, s katerim si polnil strani vsega lanskega letnika „Vestnika“, ki ga je pokojni svetnik Karel Škulj ustanovil predvsem za slovenske domobrance...

Prosim te za objavo tega pisma v prihodnji številki „Vestnika“ pod poglavjem „Borci pišejo“.

Do naslednje priložnosti pa, ko mi boš kot domobrancu zopet dal na razpolago strani „Vestnika“ — pa brez tvojih pripomb, prosim, ker ničesar ne delam anonimno in vse podpisujem s polnim imenom —, te prijateljsko pozdravljam Tvoj

Buenos Aires, 17. marca 1963.

dr. Stanko Kociper

Dragi Stanko!

Tebi in mnogim drugim moram povedati, da so pač med nami ljudje, ki imajo res „močne razloge“, da si ne upajo s polnim imenom na dan. Kdor le malo pomisli, bo lahko zaključil: niso vse družine z vsemi člani danes na svobodnih tleh. Da pa bi Vestnikovo objavljanje imen po nepotrebnem povzročilo doma še novih žrtev, tega na svojo vest ne vzamem.

Glede prvih stavkov, ki „so šli v arhiv“, moram povedati, da vsebujejo — in ves konzorcij bo potrdil, imena, ki spadajo v področje delavnosti Vincencijeve konference. „Zajčka v grmu“ boš torej moral iskati med letno statistiko podpore potrebnih rojakov...

Dasi je res, da si s člankom, na katerega je navezal misli stalni sotrudnik J. Š. iz Argentine, navedel tekst majorja Grinjeva, vendar moraš priznati Vestnikovim bralcem (da pišem po Tvojem) toliko svobode, da so po nekaterih opombah, ki so bile tvoje, smatrali članek za tvoj. In iste opombe sem zaradi ločitve Grinjevega teksta od tvojega dal poudariti, kakor so tudi v originalu bile stavljene. Če ne bi nič pojasnil, da so tvoje, bi utegnil kdo misliti, da so moje — to pa najbrž ne bi šlo, se Ti ne zdi? Kar se pa opomb na sploh tiče, so jih doslej posamezni sotrudniki delali skupno s tekstom, pri čemer je lahko bralec to ugotovil brez pojasnila. Če so bile moje, je bilo vedno navedeno. — Kar se tiskovnih napak tiče, moram resnici na ljubo povedati, da je tista, ki si mi jo takoj sporočil, bila popravljena v naslednji številki. — „Natolcevanja, podtikanja, obdolžitve, očitne izmišljotine“, ki jih omenjaš, so bile doslej podpisane s polnim imenom. Tako bralci kakor uredništvo pričakuje novih glasov.

Kar se točk 2-5 tiče, upam, da si ustregel bralcem Vestnika, povedal J. Š. svoje stališče in zdaj pač počakajmo, da se bodo oglasili, komur je mar zapis naše neposredne preteklosti.

Se to moram dodati: tehle vrst ne jemlji kot „pripombe“ k tvojemu dopisu, pač pa kot osnovno urednikovo pravico, da svoj „koš“ brani. K Tvojim člankom, če jih boš poslal, pa ne bom, kot doslej nisem delal pripomb. Še vedno namreč mislim, da se gremo pri Vestniku kar prave demokracije. In tisti, ki ste v „stari“ Jugoslaviji vsaj od daleč slutili demokracijo, boste morali pri gradnji nove demokracije prispevati svoj delež. — Lep pozdrav!

Urednik

† STANKO PAHOLE

Petega aprila v jutranjih urah, ko se je odpravljaj na delo, je kap končala življenje Stankota Paholeta. Mlad — rojen je bil petega decembra 1915 — je odšel. Tako se je zaključilo delo in trpljenje fanta in moža, ki je zagledal luč sveta na ličnem posestvu v Poljčanah pri Celju, znotraj katoliško zavedne družine, ki si je z delom in molitvijo utirala pot v življenje. Stanko je bil najmlajši med brati in po dokončani šoli je odšel na delo kot tehnični uradnik pri gradnjah cest. Nacistični napad na Slovenijo je iz Stankota Paholeta napravil prvič begunca: odšel je v Ljubljano, na jesen leta 1942 bil prostovoljec pri Vaških stražah in od tedaj naprej delil usodo slovenskih protikomunističnih borcev. Kot vaški stražar je začel v Horjulu; in iz nekdanj mirnega, skorajda boječega fanta je ognjeni krst na Korenih nad Horjulom napravil moža. Od tiste ure naprej je bil v pohodih, ko je skupaj s pokojnim kapetanom Pavletom Vošnjakom in Bastičem, Igorjem Komporetom in Kavčičem zadal krepke udarce rdečim revolucionarjem.

Ob razsulu Italije je Stanko stopil v slovensko domobranstvo in prevzel na Vrhniki skrb za prehrano edinice od Vrhnike, Logatec, Rovt, št. Jošta, Horjula, Borovnice do vseh vmesnih postojank in postojančic. V tej delavnosti je bil vzoren neumorno priden in pravičen. Delil je brez razlike, pa tudi primaknil, posebno še, kadar je vedel, da se med kakšno edinico skrivajo pribežniki iz Gorenjske. Nikoli ni pokazal, da ve za te pribežnike, a primaknil je vedno točno toliko, kolikor je bilo „skrivačev“.

Ob koncu vojne je odšel v Avstrijo, nato pa v Italijo in januarja 1948 je prišel v Argentino. S pridnostjo si je ustvaril lasten dom v Ramos Mejía. Delal je in garal od zore do mraka. Pretresla ga je novica o materini smrti in kar nekam vase se je zaprl. Delal pa je, ker mu je družina bila vse. In delo — barvanje hladilnikov — mu je počasi izpodjedalo zdravje. Nikdar ni potožil, nikdar ničesar povedal, zdravnika odklanjal. Kakor bi nekoč zgorel v ognju borbe, tako je Stanko sedaj dogoreval v ognju dela. In nekdanj veseli fant, ki je tako občuteno znal zapeti Od Celja do Žalca, je utihnil.

Pogreb je bil 6. aprila dopoldne na moronsko pokopališče. Pogrebne molitve je na domu opravil č. g. Leopold Zajec, bivši domobranec in sedaj

kurat pri argentinski vojaški aviaciji, v cerkvi v Ramos Mejía pa tamkajšnji župnik č. g. Bazan, velik prijatelj Slovencev; pogreb pa je vodil č. g. dr. Jože Rant. Zbralo se je mnogo pokojnikovih prijateljev, nekdanjih borcev, mnogo rojakov. In Stankotova zemeljska pot se je končala. Naj mu bo Vsemogočni plačnik za vsa dobra in res skrita dela!

Pokojni zapušča v Argentini ženo gospo Stano Šušteršič, s katero se je poročil na Horjulu l. 1944, hčerko Blanco in sina Tomaža ter sestro Marijo por. Perovšek z družino. — Svojcem naše najgloblje sožalje.

DRUŠTVENE NOVICE

Novi odbor ZSPB v Toronto, Ontario:

Na krajevnem občnem zboru dne 9. marca 1963 je bil izvoljen za leto 1963 naslednji odbor: predsednik Ciril Prezelj, podpredsednik I. Peterlin, tajnik Stanko Šuligoj, blagajnik Karl Kromar, tiskovni referent Peter Urbanc, odbornik L. Dolenc.

Cleveland. Naša organizacija je imela svoj piknik na Slovenski pristanišču meseca septembra in je bil zelo dobro obiskan. Čeravno je bila sezona piknikov že pri kraju in so bili ljudje že kolikor toliko siti hoditi vsako nedeljo na Pristavo, se je nabralo veliko število naših ljudi. Ko sem se pogovarjal, mi je marsikateri priznal, da bi ne bil prišel na piknik, ako bi ga ne imeli borci. „Vem, da sem dolžan priti in vem, da gre za naše reveže in za spomin na one, ki so padli; nisem mogel izostati,“ tako je rekel. Letos je v Clevelandu na splošno opaziti neko večjo razgibanost za naše društvo. Tudi na jesensko veselico je prišlo več ljudi, kakor smo jih kdajkoli imeli. Opaziti je zanimanje. Zveza borcev je postala neka stično točka vseh struj in mnenj. Nihče se vanjo ne obreaga, vsak jo smatra, da je nad vsemi malimi notranjimi prepiri in da ne stremi za

ničemer drugim kakor le za utrditvijo protikomunistične ideje in za pomoč invalidom. — V zadnjem mesecu smo dobili precej novih članov, število pa bomo še povečali. V kratkem bomo imeli skupno sejo vseh clevelandskih društev (naših) za skupen katoliški Slovenski dan. Kakor je razvidno iz drugih poročil, imamo trdo kost pred sabo glede Slovenskega dne od strani rdečih.

V Clevelandu je dne 6. januarja 1963 nenadoma umrl član Zveze Anton Hočevar. N. v m. p.!

Cleveland. Dne 8. 12. 1962 se je vršil letni občni zbor clevelandске org. borcev. Zborovanje je vodil predsednik krajevne organizacije Milan Zajc ob lepi udeležbi članstva. Poleg rednih organizacijskih poročil so zborovalci pokazali široko zanimanje za vsestransko aktivnost naše organizacije. Napravljeni so bili sklepi, da se navežejo stiki s krajevnimi ameriški-

mi predstavniki in da se preko njih prikaže značaj naših borcev, obenem pa razkrinka komunistične laži in široko propagando, ki jo komunisti širijo med nami v svobodni Ameriki. Zborovalci so pokazali veliko volje do nadaljnjega dela. Po prijateljski debati o bodočih načrtih je občni zbor izvolil odbor za sledeče poslovno leto in to:

Predsednik: Milan Zajc,
podpredsednik: Pavle Borštnik,
tajnik: Danilo Kranjc,
referent za Vestnik: Tone Oblak,
pomočnika: Ferdo Gospodarič in
Lojze Bajc,
blagajnik: Jože Žnidaršič
odbornika: Jože Lekan in Jože Jakoš,
nadzorni odbor: Marko Sfiligoj in
Rado Menart,
zgodovinski referent: Karel Mauser

Med poročili, debato in prvimi sejami društva je toliko zanimivosti, da bi bilo poročilo predolgo, ako bi ho-

teli vse napisati. Zato se bomo omejili samo na nekatere.

Treba je dati javno priznanje g. Pavletu Borštniku za njegov odločen nastop v lanskem novoletnem govoru po radiu WXEN, ko je odločno povedal, kaj smo in kaj hočemo...

V zvezi s proslavo Slovenskega dne bo društvo poslalo spomenico cleveandskemu županu in mu obrazložilo, zakaj nočemo sodelovati pri skupnem slovenskem dnevu z rdečimi. Vsako tako akcijo pa bo društvo storilo skupno s staronaseljenci našega prepričanja.

Zveza bo tudi podprla predlog člane, da se intervenira v Washingtonu, da bodo matere in vdove, ki so izgubile sinove odn. može med vojno med pobitimi domobranci in ki danes živijo v Jugoslaviji, dobile pokojnino; tem danes vlada odreka vse.

Na prihodnjem članskem sestanku bo tudi predavanje o delovanju komunistov med zadnjo vojno v USA. (Predavanje bo v Vestniku objavljeno).

Obveščamo gg. poverjenike in člane, da je starešinstvo DSPB na seji dne 25. januarja t. l. sklenilo, z ozirom na povišanje naročnine društvenega glasila „Vestnik“, zvišati članarino za leto 1963 na 220 pesov.

Naprošamo vse člane, ki so v zaostanku na članarini, da isto poravnajo čimprej pri svojih krajevnih poverjenikih ali direktno v društveni pisarni (ga. Martinčič) na Ramón Falconu 4158.

V INVALIDSKI FOND SO DAROVALI IZ ARGENTINE:

N. N., Capital	\$ 1.000.—
Niko Šivic, Capital	„ 280.—
Janez Bajda, Mendoza	„ 200.—
N. N., Hurlingham	„ 1.000.—
Jože Curk, V. Madero	„ 100.—
Skupaj ...	\$ 2.580.—

Iskrena hvala darovalcem! Posnemajte!

Soc. referent DSPB

Naslovna stran VESTNIKA predstavlja del zasnežene Gorenjske, s katero Vas bodo vedno vezale lepe slovenske pesmi izdane na ploščah VESNA.

45 rpm V —	401	Nebó žari	Vasovalci
E. P.	402	Na klancu sva se srečala	Bratci veseli vsi
	403	Dolenjski vozniki	Vasovalci
	404	Krjavelj pri Obrščaku	SKA — Bratci veseli vsi
	405	Kmetič praznuje	Moulin Rouge
	406	Škrjanček poje, žvrgoli	Sestre Fink
	407	Fantje se zbirajo	Vasovalci
	408	Kristus je vstal	SPZ Gallus
	409	Imam tri ljubice	Vasovalci
	410	Ostal sem sam	Moulin Rouge
	411	Mlin	Mladinski zbor Gallusa
	412	Naš dedek	Bratci veseli vsi
	413	Kje so moje rožice	Slovenske mladenke
	414	Slovo v mesečini	Aemona Dancing
	415	Vipavska	SPZ Gallus
	416	Gasilska polka	Moulin Rouge
	417	Petnajst let	Mešana
	418	Na mostu	Bratci veseli vsi
	419	Minuli časi	SPZ Gallus
	420	Zvezda srebrna	Aemona Dancing
	421	šumi gozd	Slovenske mladenke
	422	Mladi vojak	Mejaši
	423	Noč božična	SPZ Gallus

Plošče dobite pri vseh zastopnikih JADRANA v Argentini, Avstraliji, Brazilu, Kanadi, Uruguayu, USA in Venezueli.

Po pošti pošilja

Jadran S. R. L.

25. de Mayo 533/3 — Buenos Aires — Argentina

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830
22-I-1962

Propiedad intelectual
Nº 756.565
Ramón L. Falcón 4158, Suc. 7.
Buenos Aires